

**АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА**

2026 оны 10 дугаар сарын 08-ны өдөр, Пүрэв гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга

Хуралдааны товч тэмдэглэл: 1-3

Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл: 4-30

1.Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2026.08.31-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг, танилцуулгаа Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлнэ./ 4-30

**Монгол Улсын Их Хурлын 2026 оны намрын ээлжит чуулганы
Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны
10 дугаар сарын 08-ны өдөр /Пүрэв гараг/-ийн
хуралдааны товч тэмдэглэл**

Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Цогтбаатар ирц, хэлэлцэх асуудлын дарааллыг танилцуулж, хуралдааныг даргалав.

Хуралдаанд ирвэл зохих 29 гишүүнээс 16 гишүүн хүрэлцэн ирж, 51.7 хувийн ирцтэйгээр хуралдаан 10 цаг 49 минутад Төрийн ордны “Их засаг” танхимд эхлэв.

Томилолттой: Л.Гантөмөр, Ц.Мөнхбат, Г.Тэмүүлэн, Г.Хосбаяр, Ө.Шижир;
Эмнэлгийн чөлөөтэй: Л.Оюун-Эрдэнэ;
Тасалсан: Ж.Алдаржавхлан, Б.Батбаатар, Б.Жаргалан, С.Лүндэг,
Р.Эрдэнэбүрэн.

Нэг.Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2026.08.31-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, хоёр дахь хэлэлцүүлэг, танилцуулгаа Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлнэ./

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн, Монгол Улсын Тэргүүн Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ж.Энхбаяр, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторов орлогч З.Цэдэнжав, Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн гишүүн Н.Ууганбаяр, Батлан хамгаалах яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Д.Ганхуяг, мөн яамны Санхүү, хөрөнгө оруулалтын хэлтсийн дарга Б.Оюунгэрэл, Гадаад харилцааны яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Л.Мөнхтүшиг, мөн яамны Санхүү, хөрөнгө оруулалтын хэлтсийн дарга Б.Отгонцэцэг, Үндэсний аудитын газрын Нийцлийн аудитын газрын захирал, тэргүүлэх аудитор Б.Баттуяа, мөн газрын Аудитын шийдвэрийн хэрэгжилтийн газрын захирал, тэргүүлэх аудитор Ч.Цэвэгдорж, Санхүүгийн аудитын газрын аудитын менежер Б.Долгорсүрэн, Гүйцэтгэлийн аудитын газрын аудитын менежер М.Наранжаргал, Тусгай чиг үүргийн аудитын газрын аудитын менежер Д.Цэгмиддорж, Эдийн засаг, хөгжлийн яамны Макро эдийн засгийн бодлогын газрын дарга Б.Мөнх-Эрдэнэ, мөн яамны Хөрөнгө оруулалтын бодлогын газрын дарга Б.Төгөлдөр, Хөгжлийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга Б.Мөнгөнсүх, Төрийн захиргааны удирдлагын газрын Санхүүгийн хэлтсийн дарга Ж.Гэрэлбат, Макро эдийн засгийн бодлогын Төсвийн хүрээний төлөвлөлтийн хэлтсийн дарга О.Мягмардорж, Шинжлэх ухааны академийн Тэргүүлэгчдийн газрын дарга А.Баярбаатар, Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн сангийн Ажлын албаны дарга Б.Бат-Эрдэнэ, Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн

даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч М.Санжаадорж, мөн яамны Татварын бодлогын газрын дарга Ч.Чимидсүрэн, Хөгжлийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын газрын дарга Ж.Дэлгэржаргал, Санхүүгийн бодлогын газрын дарга С.Тулга, Санхүү, төсвийн судалгааны газрын дарга Л.Ичинноров, Төсвийн зарлагын хэлтсийн дарга П.Бат-Эрдэнэ, Төсвийн орлогын хэлтсийн дарга Г.Гантулга, Төсвийн нэгтгэлийн хэлтсийн дарга Б.Содномдаржаа, Өрийн удирдлагын хэлтсийн дарга Л.Гантогтох, Санхүү, хөрөнгийн удирдлагын хэлтсийн дарга Ш.Бат-Эрдэнэ, Хөгжлийн санхүүжилтийн хэлтсийн дарга Б.Ганзориг, Төсвийн зарлагын хэлтсийн ахлах шинжээч Д.Отгонжаргал, Төсвийн орлогын хэлтсийн ахлах шинжээч Г.Мөнхзул, Хөгжлийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын газрын мэргэжилтэн Р.Хангал, Хөгжлийн санхүүжилтийн хэлтсийн мэргэжилтэн О.Гантулга, Онцгой байдлын ерөнхий газрын дарга Г.Ариунбуян, мөн газрын Санхүү, ар талын газрын Санхүүгийн хэлтсийн дарга Т.Мөнх-Эрдэнэ, Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын Хөрөнгө оруулалтын хэлтсийн дарга Б.Эрдэнэбаяр, “Эрдэнэс Тавантолгой” хувьцаат компанийн Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газрын захирал Г.Бадрах нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хуулийн газрын дарга Ш.Хишигсүрэн, Байнгын хорооны асуудал эрхлэх газрын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны ажлын албаны зөвлөх М.Отгон, С.Дунжидмаа, референт Б.Гандиймаа, А.Наранцэцэг нар байлцав.

Төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлэгтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Бум-Очир, П.Наранбаяр, Б.Тулга, Д.Ганбат, С.Эрдэнэболд нарын тавьсан асуултад Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Цогтбаатар, Гадаад харилцааны яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Л.Мөнхтүшиг, Батлан хамгаалах яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Д.Ганхуяг, Сангийн яамны Хөгжлийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын газрын дарга Ж.Дэлгэржаргал, мөн яамны Санхүүгийн бодлогын газрын дарга С.Тулга, Төсвийн зарлагын хэлтсийн дарга П.Бат-Эрдэнэ, Онцгой байдлын ерөнхий газрын дарга Г.Ариунбуян нар хариулж, тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Болормаа 12 цаг 02 минутаас 12 цаг 22 минутад хуралдааныг даргалав.

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Эрдэнэболд, Л.Энхнасан, Ж.Энхбаяр, П.Наранбаяр, Б.Тулга, Д.Ганбат, Э.Болормаа, Х.Жангабыл нар үг хэлэв.

Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хэлэлцэж дууслаа.

Байнгын хорооноос гарах танилцуулгыг Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлэхээр тогтов.

Уг асуудлыг 12 цаг 22 минутад хэлэлцэж дуусав.

Байнгын хорооны хуралдаанаар 1 асуудал хэлэлцэв.

Хуралдаан 1 цаг 33 минут үргэлжилж, 29 гишүүнээс 18 гишүүн хүрэлцэн ирж, 62.1 хувийн ирцтэйгээр 12 цаг 22 минутад өндөрлөв.

Тэмдэглэлтэй танилцсан:

АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН
БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА

Г.ТЭМҮҮЛЭН

Тэмдэглэл хөтөлсөн:

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ
ГАЗРЫН ШИНЖЭЭЧ

Д.ОТГОНДЭЛГЭР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ

2026 оны 10 дугаар сарын 08-ны өдөр,
Пүрэв гараг
Төрийн ордон “Их засаг” танхим
10 цаг 49 минут.

**АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН БАЙНГЫН
ХОРООНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ**

Д.Цогтбаатар: Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны гишүүддээ энэ өдрийн мэндийг хүргэе.

Байнгын хорооны хурлын ирц бүрдсэн тул 2026 оны 10 дугаар сарын 08-ны өдрийн хуралдаан нээснийг мэдэгдье.

Гишүүдийн ирцийг танилцуулъя. Очирбатын Амгаланбаатар, Энхтайваны Бат-Амгалан, Хажекберийн Жангабыл, Хишигдэмбэрэлийн Тэмүүжин, Лутаагийн Энхнасан, Чинбаатарын Анар, Нацагдоржийн Батсүмбэрэл, Пүрэвсүрэнгийн Наранбаяр, Дамдины Цогтбаатар, Дашцэрэнгийн Энхтүвшин, Мягмарсүрэнгийн Бадамсүрэн, Дуламын Бум-Очир, Буяагийн Тулга, Жадамбын Энхбаяр, Сүхбаатарын Эрдэнэболд гэсэн ирцтэйгээр 51.7 хувийн ирцтэйгээр хурлын ирц бүрдсэн байна. Хурлын ирцийг танилцуулж дууслаа.

Өнөөдөр байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг танилцуулъя.

Хэлэлцэх асуудал Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүд, Засгийн газар 2026 оны 08 дугаар сарын 31-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн хоёр дахь хэлэлцүүлэг хийгдэж байгаа.

Танилцуулгыг Төсвийн байнгын хороонд бид нар хэлэлцэж дуусаад хүргүүлэх хүргүүлэх байгаа. Ингээд хэлэлцэх асуудал дээр саналтай гишүүд байвал нэрсээ өгнө үү?

Алга байна. Ингээд хэлэлцэх асуудалдаа орьё. Хэлэлцэх асуудлаа баталлаа.

Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулъя.

Хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдуулан хуралдаанд оролцож байгаа албан тушаалтнуудыг танилцуулъя. Ажлын хэсгийн албан тушаалтнуудыг оруулаарай.

Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс Н.Ууганбаатар, Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн гишүүн. Үндэсний аудитын газраас С.Магнайсүрэн Монгол Улсын Ерөнхий аудитор, Б.Баттуяа тус газрын Нийцлийн аудитын газрын захирал,

тэргүүлэх аудитор, Ч.Цэвэгдорж тус газрын Аудитын шийдвэрийн хэрэгжилтийн газрын захирал, тэргүүлэх аудитор, Б.Долгорсүрэн тус газрын Санхүүгийн аудитын газрын аудитын менежер, М.Наранжаргал тус газрын Гүйцэтгэлийн аудитын газрын аудитын менежер, Д.Цэгмиддорж тус газрын Тусгай чиг үүргийн аудитын газрын аудитын менежер, Эдийн засаг, хөгжлийн яамнаас Жадамбын Энхбаяр сайд өөрөө оролцож байна. Б.Мөнх-Эрдэнэ тус яамны Макро эдийн засгийн бодлогын газрын дарга, Б.Төгөлдөр Эдийн засаг, хөгжлийн яамны Хөрөнгө оруулалтын бодлогын газрын дарга, Б.Мөнгөнсүх тус яамны Хөгжлийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга, Ж.Гэрэлбат тус яамны Төрийн захиргааны удирдлагын газрын Санхүүгийн хэлтсийн дарга, О.Мягмардорж тус яамны Макро эдийн засгийн бодлогын Төсвийн хүрээний төлөвлөлтийн хэлтсийн дарга, А.Баярбаатар Шинжлэх ухааны академийн Тэргүүлэгчдийн газрын дарга, Б.Бат-Эрдэнэ Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн Ажлын албаны дарга.

Батлан хамгаалахын яамнаас Д.Ганхуяг тус яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга, хошууч генерал, Б.Эрдэнэбаяр Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын Хөрөнгө оруулалтын хэлтсийн дарга, Б.Оюунгэрэл Батлан хамгаалах яамны Санхүү, хөрөнгө оруулалтын хэлтсийн дарга.

Гадаад харилцааны яамнаас Төрийн нарийн бичгийн дарга Мөнхтүшиг, Л.Мөнхтүшиг, Б.Отгонцэцэг тус яамны Санхүү, хөрөнгө оруулалтын хэлтсийн дарга.

Сангийн яамнаас З.Мэндсайхан сайд, М.Санжаадорж тус яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга, Ч.Чимидсүрэн тус яамны Татварын бодлогын газрын дарга, Ж.Дэлгэржаргал тус яамны Хөгжлийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын газрын дарга, С.Тулга тус яамны Санхүүгийн бодлогын газрын дарга, Л.Ичинноров тус яамны Санхүү, төсвийн судалгааны газрын дарга, П.Бат-Эрдэнэ тус яамны Төсвийн зарлагын хэлтсийн дарга, Г.Гантулга тус яамны Төсвийн орлогын хэлтсийн дарга, Б.Содномдаржаа тус яамны Төсвийн нэгтгэлийн хэлтсийн дарга, Л.Гантогтох тус яамны Өрийн удирдлагын хэлтсийн дарга, Ш.Бат-Эрдэнэ тус яамны Санхүүгийн хөрөнгийн удирдлагын хэлтсийн дарга, Б.Ганзориг тус яамны Хөгжлийн санхүүжилтийн хэлтсийн дарга, Д.Отгонжаргал тус яамны Төсвийн зарлагын хэлтсийн ахлах шинжээч, Д.Мөнхзул тус яамны Төсвийн орлогын хэлтсийн ахлах шинжээч, Р.Хангал тус яамны Хөгжлийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын газрын мэргэжилтэн, О.Гантулга тус яамны Хөгжлийн санхүүжилтийн хэлтсийн мэргэжилтэн.

Онцгой байдлын ерөнхий газраас Г.Ариунбуян хошууч генерал, дарга, тус байгууллагын. Т.Мөнх-Эрдэнэ тус газрын Санхүү, ар талын газрын Санхүүгийн хэлтсийн дарга, дэд хурандаа.

“Эрдэнэс Тавантолгой” хувьцаат компаниас Г.Бадрах “Эрдэнэс Тавантолгой” хувьцаат компанийн Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газрын дарга гэсэн ийм бүрэлдэхүүнтэйгээр ажлын хэсэг бүрдсэн байна

Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн талаар асуулт асуух гишүүн байвал нэрсээ өгье.

Бум-Очир гишүүнээр таслах уу? Бум-Очир гишүүнээр тасаллаа. Бум-Очир гишүүний микрофоныг өгье.

Д.Бум-Очир: Өглөөний мэнд хүргэе. Хэд хэдэн асуулт байна. Гадаад харилцааны нэгдсэн, дээд өндөр түвшний 30 айлчлал гэгчихсэн байгаа 27-нд. Энд ямар ямар айлчлал байгаа юм бэ гэдгийг нэгд тодруулж өгөхийг хүсэж байна.

Хоёрдугаарт энэ айлчлалын бүрэлдэхүүнд багтаж байгаа улсуудаа ер нь яаж сонгодог юм бэ? Сүүлд нийгэм дээр гарсан шүүмжлэлээр бол хэт олон хүн явж байна энэ тэр гэсэн тийм асуудал дагуулсан. Тэгэхээр энэ бүрэлдэхүүнийг ерөнхийдөө яаж шийддэг юм? Тэр зардал нь ингээд Гадаад яамнаас гарчихдаг юм уу, хаанаас гардаг юм? Энийг тайлбарлаж мэдээлэл өгөхийг хүсэж байна.

Дараагийн нэг зүйл Батлан хамгаалахын яамнаас энэ боловсролын бүх шатад цэрэг, эх оронч үзэл, хүмүүжил олгох агуулгыг тусгаж, ахлах ангийн сурагчдад зориулсан цэрэг, иргэний хамгаалалтын бэлтгэлийг шинэ агуулга, стандартын дагуу хөтөлбөр боловсруулах гэж байгаа. Тэгэхээр бид жишээ нь залуу байхад бол ийм хуучин цэрэгжилтийн хичээл энэ тэр гэж ордог байсан. Энэ яг ямар агуулгаар яаж зохион байгуулах гэж байгаа юм бэ? Хамгийн гол нь энэ дээр юу гэж байгаа вэ гэхээр сургалтын хөтөлбөрт тусгаж гэгчихсэн байгаа юм. Тэгэхээр энэ одоогийн байгаа боловсролын сургалтын хөтөлбөрт оруулах гэж байгаа хэрэг юм уу? Өөрөөр хэлбэл Боловсролын яамтайгаа хамтарч ажиллаж байгаа юм уу? Одоогийн сурагчдын үзэж байгаа хичээл дээр танхимын бусаар ч юм уу, эс үгүй бол магадгүй хөтөлбөрт нь цэрэгжилтийн хичээл гэж орж ирэх гэж байгаа юу? Энийг тодруулахыг хүсэж байна.

Бас нэг зүйл мөн Гадаад яамнаас энэ ЮНЕСКО-д соёлын өвийг бүртгүүлж байгаа. 27 онд зорилтот түвшин 3 гэгчихсэн байна. Зорилтот түвшин 2 гэж байна уу? 3 гэж байсан санагдаад байх юм. Энэ 27 онд бүртгүүлэхээр төлөвлөгдөж байгаа соёлын өвийн суурь түвшин 3, зорилтот түвшин 2 гэж байгаа юм байна. Тэгэхээр ямар ямар соёлын өвүүдийг бүртгүүлэхээр ямар бэлтгэл ажил хангаж ажиллаж байгаа тухай мэдээлэл авахыг хүсэж байна. Баярлалаа.

Д.Цогтбаатар: Хэн хариулах вэ? Эхлээд Гадаад яам хариулъя. Мөнхтүшиг Төрийн нарийн бичгийн дарга. Харагдахгүй байна надаас. 7 дугаар микрофон.

Л.Мөнхтүшиг: Гадаад харилцааны яамны төрийн өмчийн дарга Мөнхтүшиг байна Бум-Очир гишүүний асуултад хариулъя. Тэгээд төрийн өндөр, дээд түвшний айлчлалыг тоол, бид бол Төрийн 3 өндөрлөг буюу Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Монгол Улсын Их Хурлын дарга, Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Гадаад харилцааны сайд гэсэн төрийн түвшний айлчлалаа нэгдсэн тоогоор нь тайланд оруулсан байгаа. Танд дэлгэрэнгүй жагсаалтыг төрийн болон албан ёсны айлчлал, ажлын айлчлалынх нь хамт ингээд гаргаад өгье.

Түрүүн айлчлалын бүрэлдэхүүнд орох хүмүүсийг яаж сонгодог вэ гэдэг мэдээллийг асуулаа. Гадаад харилцааны яамны хувьд бол Төрийн ёслолын журам буюу Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн баталсан Төрийн ёслолын журмын дагуу төрийн болон албан ёсны айлчлал, ажлын айлчлалын бүрэлдэхүүнд орох дээд хязгаар, тоо гэж байдаг. Тэр тооны хүрээнд тухайн улстай холбоотой асуудлаар зайлшгүй байх ёстой гэж үзэж байгаа төрийн байгууллагууд, сайд нар энэ талаарх саналаа бол бид нар төрийн, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Их Хурлын даргын Их Хурлын Тамгын газар уучлаарай тэгээд Ерөнхий сайдын ажлын албанд хүргүүлээд

эцсийн нэрсийн жагсаалтыг эдгээр ажлын алба гаргадаг байгаа гэдгийг бас та бүхэнд хэлье.

Д.Цогтбаатар: Батлан хамгаалахын яамнаас асуусан уу түрүүн? Тэгсэн Батлан хамгаалах яам хэддүгээр микрофон байна? Энэ хар аа дугааргүй байх юм. Тэгэхлээр яаж. Индрийн микрофон өгье. Тэгвэл индрийн микрофоноос хариулчих.

Д.Ганхуяг: Батлан хамгаалах яам Төрийн нарийн бичгийн дарга, хошууч генерал Ганхуяг гишүүний асуултад хариулъя. Батлан хамгаалахын яамнаас цэрэг эх орон ч үзлийг ерөнхий боловсролын сургуулийн хүүхдүүдэд хичээл зааж төлөвшүүлэх үүднээс Боловсролын яамтай хамтраад бид энэ жил туршилтын шугамаар Орхон аймаг, Хэнтий, Дорноговь, Хэнтий, Дорноговь, Хөвсгөлд ингээд туршилтын журмаар хотод бол хотын 14 дүгээр сургуулиудад хичээлийн хөтөлбөрт оруулаад цэргийн түүх дээр тулгуурлаад цаашид цэргийн анхан шатын бэлтгэлийг хангах үүднээс ингээд хөтөлбөр батлагдаад эхэлж туршилтын журмаар явж байгаа.

Цаашид энэ туршилт амжилттай явагдвал бүх сургуулиудад хичээлийн хөтөлбөрт бол оруулахаар Боловсролын яамтайгаа тохирсон байгаа.

Д.Цогтбаатар: Бум-Очир гишүүний микрофоныг өгье.

Д.Бум-Очир: Тэгэхээр яг одоо ерөнхий боловсролын сургуулийн хүүхдүүд үзэж байгаа, албан ёсоор үзэж байгаа хичээлийн тоо нэмэгдэнэ гэсэн үг үү? Боловсролын яам хариулах юм уу яах вэ? Бид нар бол ерөнхийдөө хичээлийн тоо олон улсын стандарттай харьцуулахад дундаж байна гэж үзэж байгаа. Хичээлийн тоо нэмэгдэнэ гэвэл яг 12 дугаар ангид хичээл нэмээд ороод ирэх гэж байна уу? Танхимын бус сургалт гэж байгаа. Танхимын бусаар хөтөлбөрт нь оруулах гэж байна уу гэдгийг тодруулмаар байгаа юм.

Хичээлийн тоо нэмэгдэнэ гэвэл энэ бас өөр асуудал. Танхимын бусаар орно гэвэл бас арай өөр асуудал. Ер нь бид нар цаашдаа энэ дунд сургуульд үзэж байгаа хүүхдүүдийнхээ хичээлийн тоог ингээд нэм, би хэрэггүй хичээл гэж хэлж байгаа юм биш шүү ер нь бол дэмжиж байгаа. Гэхдээ хичээлийн тоо нэмэгдэнэ гэдэг бол хүүхдүүдэд ачаалал нэмэгдэхээс өгсүүлээд өөр асуудлууд үүснэ.

Хоёрдугаарт энэ ямар хүн хичээлийг нь заах юм бэ? Тэгэхээр танай Батлан хамгаа удирдлагын яамнаас сургуулиудаар яваад хичээлийг нь заачих бололцоотой хүмүүс гаргаж өгөх юм уу? Соёлын өвийн асуудал дээр ямар соёлын өвийг бүртгүүлэх гэж байгаа юм бэ гэж асуусан. Гадаад яам юм уу?

Д.Цогтбаатар: Индрийн микрофоныг өгье.

Д.Ганхуяг: Бид бол Боловсролын яамтай хамтраад бүүр 10 жилийн ахлах ангийн сурагчдын хөтөлбөрт бол орсон байгаа. Багш нарын асуудлыг бол тухайн энэ туршилт хийж байгаа аймаг, нийслэл дээр сургуулиудтай нь тохироод батлан хамгаалах салбараас тэтгэвэрт, чөлөөндөө гарсан улсуудаар ингээд багшлуулаад хичээл бол эхлээд явж байгаа юм.

Д.Цогтбаатар: Соёлын юугаар хэн хариулах вэ? Мөнхтүшиг дарга.

Л.Мөнхтүшиг: Бум-Очир гишүүний асуултад хариулъя. Яг энэ 2027 онд бид нар соёлын биет болон биет бус 2 өв гэж байгаа. Яг тодорхой энэ өвийг бүртгүүлье гэсэн мэдээлэл яг одоо надад харамсалтай нь алга байна юун түрүүндээ. Гэхдээ ЮНЕСКО-той бид нар уржигдар бас уулзалт хийсэн. ЮНЕСКО-той холбоотой бас төсөв болон дотоодын олон байгууллагуудын уялдаа холбоог хангах дээр 3 байгууллага дээр ингээд нэгдсэн зохицуулалтгүй яваад байгаа. Энийг бас сайжруулах ажлыг бас хийхээр төлөвлөж байгааг бас хэлье.

Д.Цогтбаатар: Хариулт хангалттай юу? Тэгвэл Наранбаяр гишүүний микрофоныг өгье.

П.Наранбаяр: Баярлалаа. Тэгэхээр өнөөдөр энэ 3 гол чухал байгууллагын энэ асуудлыг хэлэлцэж байна. Тийм төсвийг бол зарчмыг дэмжиж байгаа. Тэгээд зүгээр ганц, хоёр асуулт байгаа нь нэгдүгээрт энэ нөгөө Батлан хамгаалахын сайдын төсвийн төслийн талаарх мэдээлэл дандаа нөгөө төрийн нууцад хамааруулах мэдээлэлд ордог гээд ингээд орж ирдэггүй. Тэгэхээр энэ огт оруулж ч ирэхгүй байх ямар юутай байдаг юм бол зүгээр тодорхой хэмжээнд бас хэлэлцэх ёстой юмыг нь хэлэлцүүлэх ийм боломжийг бас хангаж болдоггүй юм уу гэсэн ийм асуулт байна.

Хоёрдугаарт нь болохоороо зэрэг Гадаад харилцааны яамнаас тодруулж асууя. Энэ хөрөнгө оруулалтыг нь ингээд харахаар их засвар гэдэг хэсэг дээр ойролцоогоор 3.1 тэрбум төгрөг Астана, Анкара, Софи, Прага, Ром, Берлин гээд ингээд байж байна. Тэгээд ер нь бол манайх чинь нөгөө Япон зүг рүүгээ асар их хүн явдаг, очдог. Сая гэхэд Ерөнхий сайд айлчиллаа. Дагаж явсан хүний бүрэлдэхүүн нь бол асар их байсан. Олон байсан. Ингээд Улсын Их Хурлын гишүүд ч их очдог. Тэгээд тэр Элчин сайдын яамны өнөөгийн нөхцөл байдлыг мэднэ л дээ ер нь нурж унахад бэлэн болчихсон ийм байгаа. Тэгээд энэ дээрээ их засвараа хийдэггүй юм уу? Энэ мэдэхэд нураад уначихна шүү энэ чинь. 70 хэдэн оны зүгээр хувь хүний байшин шүү дээ. Тэгээд тэрнээсээ хойш засвар хийхгүй гол баганыг нь аваачаад аваад хаячихсан энэ тэр гээд ингээд янз янзын юм яригддаг. Тэгэхээрээ энийгээ хурдан засахаар энд яагаад Гадаад харилцааны яам оруулж ирсэнгүй вэ? Энийг тодруулж асууя.

Тэгээд энэ ЮНЕСКО-той холбоотой асуудал байна. Энэ ЮНЕСКО-гийн энэ 3 энэ газар гэж ярьж байна. Энийгээ түрүүн их ерөнхий хариулж байна. Энэ соёлын яамтайгаа ямар байдлаар хамтран ажилладаг юм? Соёлын яам бас яг адилхан ийм юм тавиад л тоо 3 гээд л, зорилтот түвшин 2 гээд ингэж оруулж байгаа юу? Өөрөөр хэлбэл төрийн байгууллагууд хоорондоо ийм давхацсан юм тавиад нэгнийхээ хийсэн ажлыг нөгөө дээрээ наадаг ийм юм байгаа юм биш биз дээ? Энийг Гадаад харилцааны яам бас хариулах хэрэгтэй.

Оюутан цэрэг, Батлан хамгаалах яам энэ оюутан цэрэг чинь 100 хувь тэгээд л дараа нь 100 хувь хэрэгжинэ гээд ингээд тавьчихсан. Тоо болон чанарынхаа үзүүлэлт дээр. Тэгэхээр энэ оюутан цэрэг чинь бодитой амьдрал дээр ингээд харахаар юу 100 байтугай 200 хувь ч хүрэхээр байгаа шүү дээ. Аягүй, маш олон оюутнууд энэ цэрэгт оюутан цэрэгт оръё. гээд л ирдэг. Тэгээд тэр тогтсон квот нь их бага байдаг ийм байдаг шүү дээ. Тэгэхээрээ зэрэг энэ дээр бас энэ тоогоо нэмэх, оюутан цэргээ нэмэгдүүлэх ийм арга хэмжээ та бүхэн авахгүй юу. Ер нь бол энэ цэргийн боловсрол гэдэг бол туйлын чухал. Ялангуяа бие бялдрын тэсвэр хатуужил, эх оронч үзэл эд нар гээд ингээд энэ оюутан үедээ бол ингээд яваад энэ дээрээ ингээд өөрийгөө хөгжүүлээд авъя гэсэн ийм хүмүүс зөндөө байгаа шүү дээ.

Дээр нь нэмээд энэ Батлан хамгаалах яам чинь бас Боловсролын яамтайгаа хамтраад цэргийн алба хаах хугацаанд нь мэргэжлийн янз бүрийн сургалт оруулж жолооны үнэмлэх ч юм уу, янз янзын юм олгодог болсон шүү дээ. Энэ чиглэл рүүгээ илүү ажлаа хийхгүй юм уу, илүү энийгээ эрчимжүүлэхгүй юм уу гэсэн ийм асуулт байна. Тэр юуны тухайд бол яг цэрэгжилтийн хичээл гэдгийг өнөөдөр яг цаг хугацаа нь яг мөн үү үгүй юү гэдгийг бас бодох хэрэгтэй. Түрүүнд яриад байна шүү дээ хичээл нэмэгдэх юм уу үгүй юм уу гээд. Тэгэхээр энэ дээрээ гэхээсээ илүүтэй тэр цэргийн албанд очоод мэргэжлийн ийм эрх олж авдаг энэ тал дээр нь илүү бас анхаарах ёстой юм болов уу гэж боддог. Яг энэ дээр бас ямар ажлууд хийгдээд цаашдаа энэ нь хэр зэрэг гүнзгийрч, хэр зэрэг хөгжиж байна вэ гэдгийг л бас лавлаж асуух гэсэн юм. Баярлалаа.

Д.Цогтбаатар: Батлан хамгаалах яамны Төрийн нарийн. Индрийн микрофоныг өгье.

Д.Ганхуяг: Батлан хамгаалах яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга, хошууч генерал Ганхуяг. Гишүүний асуултад хариулъя. Батлан хамгаалах төсөв дээр бол ер нь бол 26 оныгоо бодвол бид энэ жил 80-д, 82 тэрбум төгрөг болж өссөн байгаа. Энэ өсөлтийг ингээд авч үзэхэд бол голдуу урсгал засвар, цалингийн өр төлбөртэй байсан энэ хэмжээгээрээ нэмэгдсэн. 1 барилга, тусгай зориулалтын 1 барилга бол нэмэгдсэн. Үндсэндээ бол тусгай зориулалтын 2 барилга байгаа. Тэгэхдээ энд бас байршил, нэршлийг нь бас хэлж уч болохгүй учраас үйл ажиллагаа нь бол үргэлжлээд явж байгаа.

Цэргийн албан хаагчдын хувьд бол бид жил болгон татагдаж ирсэн цэргийн албан хаагчдыг өөрсдийнх нь хүсэлтийг аваад тухайн цэргийн алба татагдсан газрынх нь мэргэжлийн төвүүдтэй хамтран ажиллаж оператор, жолооч, гагнуурчин гэх зэрэг чиглэлээр мэргэжил эзэмшүүлээд тухайн орон нутагт нь хүлээлгэж өгч орон нутгийн захиалгаар ажлын байраар хангаад ингээд явж байгаа. Оюутан цэргийг бид анх 500 хүнээр бол авч байсан. Өнөөдөр 2000 хүртэл бол тоог нь өсгөсөн байгаа.

Цаашид ч бас оюутан цэрэгт алба хаах, оюутнуудын тоо бол эрс өсөж байгаа. Тэгэхдээ бид бол нөгөө байраар хангахад бол хэцүү байгаа учраас максимум хэмжээ нь 2000-аар тооцож авч байгаа. Мөн журам дээр бол зөвхөн 1 дүгээр курсийн “А” үнэлгээтэй хүүхдийг авдаг байсан бол бид бол 1-ээс 3 дугаар курсийн “А” үнэлгээтэй хүүхдүүдийг сонгон шалгаруулж ингэж сурч боловсруулж явж байгаа.

Д.Цогтбаатар: Болсон уу? Гадаад яам.

Л.Мөнхтүшиг: Гадаад харилцааны яамны Төрийн гишүүнд Мөнхтүшиг. Наранбаяр гишүүний асуултад хариулъя. Тэгэхээр Монгол Улсаас хилийн чанадад суугаа Дипломат төлөөлөгчийн газарт өнөөдрийн байдлаар нийтдээ 23 газар өөрийн өмчтэй, бусад нь бол түрээсээр явж байгаа.

Өөрийн өмчийн байрнуудынхаа арчлал, хамгаалал тогтмол бас засвар, үйлчилгээг хийж явахгүй бол Токиотой ийм адилхан нөхцөл байдалд ороод байгаа учраас бид нар таны эхний асуулт буюу энэ тоног төхөөрөмжийн засвартай холбоотой асуудлаар бол бид нар сая дурдсан газруудад ирэх жил засвар хийхээр төлөвлөж байна.

Токиотой холбоотой асуудлыг бид нар жил гарааны өмнөөс нэлээн эрчимжүүлээд ажиллаж байгаа. Тэгээд тэн дээр ямар асуудал үүссэн бэ гэхээр өнөөдрийн байрыг буулгаад шинээр ингээд тэр газар дээр нь Элчин сайдын яамны барилга барихад бол өнөөгийн төсвийн тооцооллоор нь 30 орчим сая доллар болоод байгаа. Тэгэхээр энийг бид нар хэрхэн шийдэх вэ гэдэг асуудлаа Сангийн яамтайгаа мэдээж зөвлөсөн. Бас оны эхэнд энэ бай.../минут дуусав./

Д.Цогтбаатар: Индрийн микрофоныг гүйцээгээд өгье.

Л.Мөнхтүшиг: Тэгээд өөр шийдэл нь болохоор төсөвт ачаалал өгөхгүйгээр одоогийн байгаа байраа үнэлээд 28-аас 30 сая доллароор зараад тэр мөнгөөрөө шууд бэлэн объект худалдаад авах энэ хувилбарыг бас сонгосон боловч бас дотоодын нөгөө хууль тогтоомжийн хүрээнд бол цаг хугацаа шаардахдаа хамгийн гол нь төсвийн хуульд бол тусгасан байх ёстой гэдэг үндэслэлээр бол оны эхнийх нь бүтээгүй.

Энэ оны хувьд бол бид нар суулгахад Сангийн яам саналаа өгсөн боловч сая бас хасагдчихсан байгаа. Гэхдээ орлого, зарлага талдаа зэрэг суулгачих юм бол саяын хувилбараар буюу төсөвт ачаалал өгөхгүйгээр шийдэх бүрэн боломжтой гэж үзэж байгаа юм.

ЮНЕСКО дээр нэмээд хариулъя. ЮНЕСКО-гийн хувьд бол бас та сая хэллээ Эдийн засгийн хөгжлийн яаман дээр бас шинжлэх ухаан, технологийн асуудал нь явж байна. Боловсролын яам, Соёлын яам гээд явж байгаа. ЮНЕСКО-гийн үндэсний комисс нь өөрөө Гадаад харилцааны яамны дэргэд буюу гадаад харилцааны сайдаар Ерөнхий нарийн бичгийн дарга томилогдоод явдаг доор нь 8 хүний орон тоотой хүн хүч нь бол ерөөсөө нэг нэг ажилтан тухайн тухайн салбараа хариуцдаг юм байна лээ. Тэгээд бас туршлагын гэдэг юм уу чадварын хувьд бол бас үнэхээр бас чамлалттай.

Д.Цогтбаатар: Наранбаяр гишүүний микрофоныг өгье.

П.Наранбаяр: Баярлалаа. Тэгэхээр энэ ойлголоо тэгээд Сангийн яам бас энийг анхаараарай. Тэр 30 сая долларын хэмжээтэй ийм хэрэгтэй гээд тэр газрыг нь зараад тэр чинь газар нь өөрөө тэр Шибуба дүүрэгтэй хамгийн өндөр төлбөртэй ийм хамгийн өндөр зэрэглэлийн газар болчихсон байгаа юм. Тэгээд өөр газар шилжүүлнэ гэхээр тэр ч бас оновчтой хувилбар биш л юм байна лээ.

Тэгээд үе үеийн дипломатууд тэнд бас ингээд юмаа үйл ажиллагаагаа явуулаад ингээд сурчихсан ийм газар учраас тэн дээр нь Сангийн яам бас нэг удаа анхаараад энэ дээр нь засварыг нь хийлгээд, боломжийг нь гаргаад ингэж авахгүй бол ингээд Япон бол манай хамгийн чухал гуравдагч хөрш улс. Тэн дээр явуулдаг дипломат төлөөлөгчийн газар нь нурахад бэлэн болчихсон ийм нөхцөл байдлаа шийдэхгүй бол энэ чинь харин хамгийн хэцүү байгаа. Тэгэхээр энэ дээр бас энэ санхүүгийн боломж нь юу байна энэ дээр гаргаж ирээд энэ асуудлаа нэгмөсөн шийдэх ёстой шүү энэ үед. Өөр үе байхгүй шүү. Энийг л хэлэх гэсэн юм. Баярлалаа. Сангийн яамнаас.

Д.Цогтбаатар: Сангийн яам юун дээр индрийн микрофон өгье.

П.Бат-Эрдэнэ: Сангийн яам, Зарлагын хэлтэс Бат-Эрдэнэ. Наранбаяр гишүүний асуултад нэмэлт тодруулга өгье. Тэгээд энэ Японы Элчин сайдын яамны байртай холбоотой ийм асуудал үүссэн юм. Энэ хөрөнгө борлуулсны орлого чинь өөрөө яг манай төсвийн орлого биш байдаг байхгүй юу. Доор эх үүсвэр талдаа бичигддэг. Тэгэхээр тэр 28 ч юм уу 30 сая доллароор зарлаа гэх дээр өөрөө яг тухайн жилийн төсөв дээр бол орлого болж орж ирэхгүй. Тэгэхээр орлого талдаа бас тийм юутай. Тэгээд энийг яаж шийдэх вэ гэж бид бол ярьж байгаад уул нь өнгөрсөн энэ 2026 он эхлэхэд энэ Японы элчин сайдын байрыг нөгөө дипломат байгууллагын үйлчилгээ эрхлэх газар дээр шилжүүлээд, балансаас баланст, тэгээд тэн дээр нь өөрөө аж ахуйн тооцоогоор тухайн хөрөнгийг нь борлуулаад шинэ байр авах ийм үйл ажиллагааг үйлдсэн. Энэ нь засгийн тогтоол энэ тэр гараад бүүр явчихсан байсан юм. Тэгээд тэр нөгөө байр нь яг энэ үйл ажиллагаа хийгдэж байх хооронд зарагдчихсан гэж бид бол ойлгосон. Тэгээд энэ маань юугүй болсон. Тэгэхээр одоо хэрвээ яг төсвийн орлого, зарлагатай ачаалалгүйгээр энэ үйл ажиллагааг шийдье гэх юм бол энэ өмнөх технологиороо бас яг явчихад бол энэ болохоор юм байна лээ.

Д.Цогтбаатар: Танд хоёр дахь юуг өгч байна. Наранбаяр гишүүний микрофоныг өгье.

П.Наранбаяр: Сангийн яамнаас дахиад асууя. Ер нь зүгээр энд гол асуудал нь Сангийн яам дээр л байгаа юм байна шүү дээ. Тэгээд тэр хөрөнгийн балансын бүртгэлийн асуудал байгаад байна. Гадаад харилцааны яам ч гэсэн боломжтой бол хариу хэлээрэй. Тэгэхээр энэ дээр заавал зараад л ингээд энэ дээр биш төсвөө гаргаад тэгээд тэр байшингаа тэр байрлал дээрээ л засчих л гэж байхгүй юу даа. Тэгэхгүйгээр одоо энийг чинь ингээд л тэгээд завааруулаад л ингээд сүүлдээ зарсан нь буруудаад, сүүлдээ зарсан нь янз бүрийн хардлагад өртөөд ингээд л явах ч бас магадлалтай шүү дээ.

Тэгэхээр зэрэг энийгээ нэгмөсөн төсөв дээрээ суулгаж байгаад шийдчих л гэж байхгүй юу. Яагаад гэвэл би хэлээд байна шүү дээ энэ Зүүн Ази руу гардаг гол тэнд чинь байна шүү дээ. Тэгээд айлчлалуудынхаа та нар явж байгаа тоог хар л даа. Тэнд чинь л илүү байна шүү дээ. Тэгэхээрээ тэн дээрээ бас энийгээ бас анхаараад нэгмөсөн ингээд энэ удаа төсөв ингэж өсөж байгаа, ингэж орж ирж байгаа ийм үед нь засаад авчих ухаан алга уу л гэж асуугаад байгаа байхгүй юу энэ хоёрыг. Тэгэхээр 2 яам хариулаарай.

Д.Цогтбаатар: Гадаад яам индэр микрофон өгье.

Л.Мөнхтүшиг: Наранбаяр гишүүний асуултад нэмэлтээр хариулъя. Тэгэхээр Токио дахь Элчин сайдын яамны барилга нь өөрөө хуучраад таны хэлсэн 90-ээд оны эхээр тулгуур баганыг нь нураасантай холбоотойгоор өнөөдөр мэргэжлийн байгууллагаар үнэлгээг нь хийлгэчихсэн. Японы байгууллагаар ч тэр Монголын байгууллагаар ч хийлгэчихсэн. Ослын байдалтай байгаа.

Хоёрт нь бас өнгөрсөн жил хажуу талынхаа гудамж руу бас ингээд барилгын бас юм дээрээс нь унасан ийм асуудлууд үүссэн учраас Японы талын асуудлууд тавьж байгаа. Тэгэхээр бид нар энэ 30 сая долларыг суулгах талаар сүүлийн 2 жил ярьж байсан боломжгүй байсан учраас аргаа ядсан хувилбар болно шүү гэдгийг хэлж байгаа юм. Төсөвт ачаалал авахгүйгээр одоогийн байраа үнэлээд бас хамгийн боломжтой байрыг авъя аа гэдэг байсан. Тэгээд борлуулаад орлого талдаа хамгийн гол нь авчихаар татвар аваад нөгөө 100 төгрөгөөр зарлаа гэж

төсөөлөхөд 60 орчим төгрөг болчихоод тэрүүгээрээ ахиад байр авах боломжгүй юм байна лээ. Тэгэхээр энэ өөрөө хилийн чанадад Монгол Улсын төрийн өмчийг зарж борлуулаад олсон орлогоор байр худалдаж авах нь өөрөө цоо шинэ анхны кэйс болчихоод байгаа юм Тэгэхээр олон зүйл бас энэ дээр бид нар бас тодорхой ойлгож авсан. Баярлалаа.

Д.Цогтбаатар: Сангийн яам хариулъя. Индэрийн микрофон.

П.Бат-Эрдэнэ: Нэмэлт тодруулга өгье. Энэ яах вэ, энэ засаг дээр тэгээд 2 яам яг тухайн үед төсөв хийж байхад нэлээн ярилцсан асуудал. Тэгээд байж болох хамгийн боломжтой хувилбар нь бол өмнө нь ярьсан тэр нэг байраа борлуулаад тэрнийхээ мөнгөөр өөр байр худалдаж авах ийм хувилбар байна аа гэж энэ тухайн үед Засгийн газар дээрээс энэ бүүр засгаар танилцуулаад засгийн түвшинд шийдвэр энэ тэр нь гарцын асуудал. Тэгэхээр одоо энийг хэрэгжүүлэх л ийм ажил нь үлдээд байна аа гэж ойлгож болно.

Д.Цогтбаатар: Тулга гишүүний микрофоныг өгье.

Б.Тулга: Та бүгдийнхээ энэ өдрийн амар амгаланг эрье. Гадаад хэргийн яамнаас эхлээд асууна. Та, таны хариултад төрийн нарийны хариултад бас гарлаа. Төрийн 3 өндөрлөгийн гадаад айлчлалын төсөв зардал гэдэг маягаар явчихлаа. Тэгээд тэр дотроос Гадаад хэргийн сайдыг оруулж байх шиг байна. Төрийн гурван өндөрлөг гэдэг чинь ямар хууль дээр байдаг тодорхойлолт байна лээ. Би чинь төрийн ёслолын журам дээр байдаг билүү, аль эсвэл хууль дээр байдаг тодорхойлолтоор төрийн гурван өндөрлөгийн, та бол албан ёсны статустай хүн хэлчих шиг боллоо. Би бол зүгээр албан бус иргэдийн дунд төрийн гурван өндөрлөг гэж ярьдгийг ойлгоод байгаа юм. Тэгэхлээр энэ ямар нэгэн хууль байна уу үгүй юү нэг? Энэнтэй холбоотой энэ гадаад айлчлалын тоог бол өсгөж байгаа юм байна. Манайх бол ер нь Гадаад харилцааны яам гадаад чиглэлээр бол бас хангалттай сайн ажиллаж байгаа. Тэгээд та бүгд юу харах юм бол энэ жил 25 төрийн өндөр, дээд түвшний айлчлал хийж байсан бол дахиад 5-аар нэмэгдүүлээд энэ жил, ирэх жил 30 болгож байгаа юм байна гэж ойлголоо.

Тэгэхлээр энэ төрийн өндөр албан тушаалтан гэдэг зөвхөн энэ гурван субъектийн дарга нар орж байна уу? Аль эсвэл чухал шаардлагатай, хэлэлцээр хийх шаардлагатай бусад төрийн өндөр албан статустай албан тушаалтнууд бас орох уу, орохгүй юу? Би таны хариултаас бол жоохон нөгөө будилчихлаа л даа. Төрийн нөгөө гурван дарга гэж байсан Гадаад хэргийн сайд орно гэхлээр. Эдийн засгийн сайд гэдэг юм уу, Худалдааны сайд явахаар бол энэ томилолтоор чинь явах юм уу өөр газраар явах юм уу? Энийг тодорхой болгочих.

Хоёрдугаарт хоёр улс улсад дипломат төлөөлөгчийн газар шинээр нээх гэж байна. Аль хоёр улсыг ярьж байна? Энийгээ бас тодорхой болгоод хэлээд өгвөл бас гишүүдэд ойлгомжтой болохоор байна.

Дээр нь энэ бол Гадаад харилцааны яамны хамгийн гол зорьж байх ёстой нэг ажил бол Монгол Улсын иргэдийг бусад улсад визний хөнгөлөлттэйгөөр чөлөөтэй зорчуулах тухай байгаа. Тэгэхлээр одоогийн байдлаар визгүй зорчих иргэдийн тоо 30 байсныг 31 юм уу, 32 л болгох гэж байгаа юм байна гэж ойлголоо. Энэ оны 27 оны төсвөөр. 30 байж байгаад та хэд хүснэгт дээрээ бол 31 гэхихсэн, танилцуулга дээрээ 32 гэхихсэн юм шиг байна. Тэгэхлээр ямар ямар паспорттой иргэдийг нэмээд 32 болгож байгаа юм бэ? Яг өнөөдрийн байдлаар Монгол Улсын

иргэд ямар аль аль төрлийн паспортоор нийтдээ хэчнээн улсад хөнгөлөлттэй зорчиж байгаа? Энийг яг хэдэн улсаар нэмэгдүүлэх гэж байгаа гэдгээ бас тодорхой болгоод өгөөч. Тэгвэл бас энэ төсөв дээр бид нар ямар юм зорьж байгаагаа мэдэх ийм шаардлага байна.

Тэр гадаадад байгаад Элчин сайдуудын цалин, урсгал зардлаас гадна үйл ажиллагааны зардлын талаар бас тодорхой хэлж өгөөч. Тэгэхгүй бол энэ зөвхөн цалингаа аваад суудаг. Тэгээд үйл ажиллагаа явуулах гэхлээр үйл ажиллагааны зардал байдаггүй. Ингээд ердөөсөө ямар ч үр дүнгүй, efficiency байдаггүй ийм төрийн байгууллагуудтай боллоо. Зөвхөн тэр хүмүүсийн цалинг өгөөд л, оффисыг нь халуун дулаан төхөөрөмжтэй байлгаж өгөөд гараад нэг хуралд явъя. Таксины мөнгө байхгүй, зардал, үйл ажиллагааны зардал байхгүй. Тэгэхлээр энэ нийт үйл ажиллагааны зардал дээр ямар хэмжээний төгрөг, төсөв төсөвлөсөн бэ? Энийг тодорхой тайлбарлаж өгөөч.

Дээр нь нэмээд энэ гадаадад байгаа иргэдэд тусламж, туслах гээд сан байх шиг байна. Энэ сангийн дүн бол өсөхгүй орж ирсэн байна. Өөрөөр хэлбэл, хилийн чанадад байгаа Монгол Улсын иргэдэд туслах сан гээд 26 онд бол 513 сая төгрөг буюу ойролцоогоор 140 мянга орчим доллар дэлхийн хэмжээнд байгаа юм шиг байна. Тэгэхлээр энэ бол огт хөдлөөгүй орж ирсэн байна. Тэгэхлээр аль энийгээ яаж хуваарилдаг юм? 23, 4, 30-аад төлөөлөгчийн газар байгаа байх. Ингээд хуваах юм бол нэг төлөөлөгчийн газар жилийн төсөв нь Монгол иргэд туслах төсөв чинь 5000 доллар, 2000 доллар хүрэх юм уу хэдэн доллар дунджаар байгаад байгаа юм. Тэгээд ийм юм тавьчихдаг. Тэгээд иргэд та нар сан байгаад туслах ёстой, дэмжих ёстой гээд байдаг нөгөө тэнд ажиллаж байгаа дипломатууд чинь энэ дээр төсөв санхүү байхгүй ажиллаж чадахгүй байгаа шүү дээ. Тэгэхлээр энийгээ бас энэ Их Хурлын гишүүдэд бас тодорхой болгож өгөөч гэж Гадаад яамнаас асууя. Тодруулах дээрээ бусад яамдаас нь асуугаад явчихъя.

Д.Цогтбаатар: Индрийн микрофон өгье.

Л.Мөнхтүшиг: Тулга гишүүний асуултад хариулъя Гадаад харилцааны яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Мөнхтүшиг. Эхний асуултын хувьд энэ айлчлалтай холбоотой асуудал. Түрүүн би бас түрүүн гишүүний асуултад хариулж байгаа төрийн гурван өндөрлөг гээд хэвшмэл хэллэг хэлсэнд хүлцэл өчье, уучлаарай. Тэгээд энэ бол Төрийн албаны тухай хууль болон Улс төрийн албан хаагчийн тухай хуулийнхаа хүрээндээ зохицуулагдаж байгаа асуудал.

Тэгэхээр төрийн өндөр дээд түвшний айлчлал, арга хэмжээ гэдэг бол бид нарт бас тогтсон ойлголт. Тэрийг бол Ерөнхийлөгч, Их Хурлын дарга, Монгол Улсын Ерөнхий сайд тэгээд дээр нь Олон улсын гэрээний тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжид Монгол Улсыг гадаадад бүрэн эрх бүхий улсад төлөөлөх эрхтэй гэдгээрээ Гадаад харилцааны сайдыг бид нар тэр өндөр түвшний албан тушаал гэж энэ категорид оруулаад түрүүний тэр статистик тоо мэдээллийг айлчлалын хүрээндээ бэлтгэж өгсөн гэдгийг бас та бүхэндээ хэлье.

Шинээр байгуулах дипломат төлөөлөгчийн газрын хувьд бол бид нар ирэх оны 1 дүгээр сард Франкфуртад Ерөнхий консулын газар, Сиднейд Ерөнхий консулын газар байгуулахаар эцэслэн шийдээд байна.

Гуравд нь визтэй холбоотой асуудал. Өнөөдөр манай улсын энгийн паспорттой иргэд 30 улсад визгүй зорчиж байна. Дипломат болон албан

паспорттой иргэд 72 улсад визгүй зорчиж байгаа. Тэгэхээр энэ яриа хэлэлцээ бол тогтмол үргэлжилж байгаа. Зөвхөн одоо визтэй биш гэдгийг визгүй болгохоосоо гадна нөхцөлийг нь хөнгөвчлөх гээд Солонгос улстай үе шаттай яриа хэлэлцээ хийгээд явж байна.

Ирэх оны хувьд бол Өмнөд Америкийн, Латин Америкийн орнууд далайн бас нэг, хоёр оронтой байгуулахаар яриа хэлэлцээнд үндсэндээ тохироод байгааг бас хэлье.

Төсвийн хувьд ялангуяа энэ дипломат төлөөлөгчийн газрын төсөв нь Гадаад харилцааны багцын сайдын ерөнхийдөө 80 гаруй хувийг эзэлдэг. 80-аас 82 хувийг урсгал зардалд нь эзэлдэг. Энэ урсгал зардал дээр бол бид нар зөвхөн тухайн Элчин сайдын яамны гэдэг юм уу, байрны халаалт, урсгал зардалтай холбоотойгоос гадна зочин төлөөлөгч, гадаад сурталчилгаа, айлчлал арга хэмжээ гээд таны хэлсэнчлэн үйл ажиллагааны үр дүнг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн идэвхтэй байдлаар ажилладаг, уулзалт, арга хэмжээ хийдэг, зоог өгдөг гэдэг юм уу маш олон арга хэрэгслийг эрэлхийлэх үүднээс энийг нь төсөвтэй нь уялдуулж тавьж өгөөд явж байгааг бас та бүхэн хэлье.

Иргэдэд туслах сангийн хувьд бол энэ жил 513 сая төгрөг туссан. Бидний санал бол 900 орчим сая төгрөгт хүргэе гэсэн боловч бас хасагдсан байгаа. Тэгэхээр энэ хүрээндээ бол бид нар Иргэдэд туслах сангийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх хамгийн гол нь шуурхай байдлыг хангахад анхаараад явж байгаа. Тэгээд өнөөдөр бол 195 иргэн өнөөдрийн байдлаар энэ оны төсөвт 195 иргэн 415 орчим сая төгрөгийн тусламж олгоод байгааг бас хэлье. Баярлалаа. Тийм энэ онд энэ онд бол тийм байгаа.

Д.Цогтбаатар: Тулга гишүүн тодруулъя.

Б.Тулга: Батлан хамгаалахын яамнаас асууя. Сая бас өмнө дурдагдлаа гишүүдийн асуултад нөгөө энэ 10 жил ерөнхий боловсролын сургуулийн хөтөлбөрт энэ цэрэг, эх оронч гэдэг ийм томъёоллоор та бүхэн маань бас сургалт явуулах гээд байгаа юм шиг байна. Тэгэхлээр энэ дээрээ бас анхаарч үзээрэй. Одоо цэрэг эх оронч гэхээсээ илүү иргэний хамгаалалт, эх оронч гэж байж болох байх. Зүгээр цэрэг гэдэг үгээ бас бодоорой. Зүгээр та хэд өөрсдөө оруулж байгаа учраас цэрэг гээд оруулаад байх шиг байгаа юм. Тэгэхдээ энэ чинь яг дайн хийх гээд байгаа улс ч юм шиг ингээд ийм агуулгаар ойлгогдоод байна. Тийм учраас магадгүй эх оронч гэдэг юм уу тэр тал дээрээ бас та нар агуулга юугаа бас бодоорой гэдгийг зүгээр хэлье. Яагаад гэвэл давхар давхар асуугдаад байна шүү дээ.

Тэгээд энэ цэргийн албан хаагч, цэргийн мэргэжлээс гадна бусад чадамжийн боловсролыг орлох тал дээр статистик тоогоо хэлээч. Одоогийн байдлаар жилдээ та бүхэн хэчнээн цэргийн албан хаагчид мэргэжлийн энэ сертификат, үнэмлэх олгоод байгаа юм? Энийгээ 27 онд хэд болгохын тулд зориод байгаа юм ямар хэмжээний төсөв тавьчихсан тэн дээрээ ажиллаж байгаа юм бэ гэдгийг тодорхой.../минут дуусав./

Д.Цогтбаатар: Тулга гишүүний микрофоныг өгье.

Б.Тулга: Тэгээд энэ Тусгай хяналтын хороогоор эдний төсөв чинь бас дахиж яригдах билүү? Яагаад гэвэл энэ нөгөө яг ер нь энэ дээр ил байгаа төсөв дээр бол дандаа тусгай зориулалтын барилга байгууламж гээд ялангуяа хөрөнгө

оруулалтын юм дээр бол ерөнхий тавьчихсан учраас эндээс тодруулж асуухад бол бас их төвөгтэй юм байна. Тийм учраас энэ Тусгай хяналтын дэд хороогоор яригдах билүү гэдгийг хуралдаан даргалагчаас бас тодруулж өгөхийг хүсэж байна. Ийм асуулт байна.

Д.Цогтбаатар: Индрийн микрофон өгье.

Д.Ганхуяг: Батлан хамгаалах яам Ганхуяг гишүүний асуултад хариулъя. Хугацаат цэргийн албан хаагчдыг бид сургалтын хөтөлбөрт тусгагдсаны дагуу түрүүн хэлсэн оператор, жолооч, бусад гагнуурчин гэх мэргэжлээр тухайн газрын сургалтын мэргэжлийн төвүүдтэй хамтран мэргэжил эзэмшүүлж байгаа өөрсдийнх нь хүсэлтээр. Өнөөдрийн байдлаар бол 1000 орчим хугацаат цэргийн алба, албан хаагчид бол мэргэжил эзэмшсэн байгаа. Ерөнхийдөө бол бас цэргийн тоо нууц 4000 орчим цэрэг бол жилдээ бол татагддаг. Энэ дээр одоо энэ ярилцаж байгаа төсөв дээр болохоор зөвхөн 2 л барилгын л асуудал байгаа. Тусгай хяналтын дэд хороогоор бол манай цэргийн тагнуулын асуудал, гадаад тагнуулын асуудлаар асуудал бол ордог байгаа. Би түрүүн бас цэрэг эх оронч, цэрэгжилтийн хичээл гээд бас.../минут дуусав./

Д.Цогтбаатар: Ганхуяг генерал саяын тэр юун дээр юу гээд зүгээр та суу суу. Наад томъёогоо та нар маань жигдэлж авахгүй бол та нар нэг л юугаар хэллэгээр ингээд тогтоод. Тэгэхгүй бол төсөв дээр орж ирээд буруу үг хэрэглэгдээд наадах чинь нээрээ энэ Тулга гишүүний асууж байгаа төрийн гурван өндөрлөг эд нар гэдэг чинь энэ хүн өөрөө гадаад маш олон том айлчлал юмнуудыг зохион байгуулахад байгуулалцахад оролцож байсан хүний хувьд мэдээд асуугаад байгаа байхгүй юу. Наадах чинь юу яриад байна аа гээд. Тэгэхлээр тэрэнтэй адилхан та нар маань үг, үсгээ жигдлээрэй. Энэ чинь төсөв ардаа мөнгө батлагдаад явж байгаа ийм ойлголтууд дээр.

Ганбат гишүүний микрофоныг өгье.

Д.Ганбат: Та бүхэнд мэнд хүргэе энэ өдрийн мэндийг хүргэе. Энэ би хэд хэдэн асуулт асуух гээд байгаа юм л даа. Тэгээд хариулчих сайд нар нь хаана байгаа юм бол? Гадаад хэргийн сайд хаачихсан юм? Байх ёстой юм уу, үгүй юм уу? Нөгөө Онцгой байдал хариуцсан Шадар сайд нь хаачихсан юм? Батлан хамгаалахын сайд нь хаачихсан юм? Тэгээд би яах юм үр дүнгүй асуугаад хэн ч хариулахгүй ингээд л өнгөрөх үү? Тэгээд асууя дарга аа тэр сайд нар чинь байх юм уу байхгүй юм уу? Байлгачхаад хурлаа зарлаж байвал зүгээр байна шүү. Хараад байхад Байнгын хороо болгон дээр л иймэрхүү юм яригдаад байх шиг байгаа юм. Тэгээд байхгүй.

Нэгдүгээрт асууя 27 оны төсөв чинь хэдэн их наядаар өр, зээл нь ихсэх юм бэ? Энэ үндэсний аюулгүй байдал чинь энэ өрийн асуудал чинь нөлөөлөхөөр хэмжээнд оччихоод байна гэж бодож байна. Миний мэдэж байгаагаар 26 онд 40 гаран их наяд Засгийн газрын өр ийм байгаа байх. 27 оны төсөв хэрэгжээд дуусахад бол 10 их наядаар нэмэгдэх юм байна гэж ойлгосон. Яагаад ийм байгаа юм?

Хоёрдугаарт энэ COP17 гээд боллоо. 300 гаран тэрбум төгрөг зарцуулсан зүгээр улсын төсвөөс. Гэтэл сая Нүүдэлчний наадам гээд л Киргиз, Бишкект хийж байна. 60 сая доллароор 50 мянган хүний стадион байгуулчаж байна шүү дээ. Тэгээд COP17-оос үлдэж байгаа юм нь тэр хотын нэг хүүхэн хэлж байх шиг байна

лээ. 2 жорлон, 2 гэр үлдэнэ дээ гэж байна лээ шүү дээ. Тэгээд улсын мөнгө ард түмний татвараас үрж байгаа мөнгийг ингэж зарцуулаад үр дүн нь ийм байх юм бол яах юм бэ?

Хоёрдугаарт энэ онцгой байдлын төсөвтэй уялдуулаад асууя. Тэр газар ухаад ашигт малтмалын тэр худгийн нүхэнд нь 3 настай хүүхэд унаж нас барсан 20-хон метрийн гүнд. Тэрийгээ аварч чадаагүй шүү дээ. Тийм тоног төхөөрөмжийг авч чаддаг юм уу, чаддаггүй юм уу? Сая өчигдөр баавгайд хүүхэд ч юм уу, хүн бариуллаа л гэж байна. Тэгсэн чинь юу гэлээ тэр баавгайд мандарин, алим тавьж өгнө бид нар гээд. Тийм мөнгө төгрөг бол байдаг юм шиг байгаа юм. Тэгтэл тэр баавгайтай тэмцэх ч юм уу яах ч юм, аюулгүй байдлыг нь хангах тэр буу, винтов энэ тэрийг нь 30 хэдэн саяар авна ч гэх шиг. Ийм юмаа харж үзсэн барьсан юм байдаг юм уу, үгүй юм уу?

Тэр Гадаад явдлын яамнаас асууя. Үгүй та нарын тэр хэвлүүлээд байгаа тэр паспорт чинь ямар үнэтэй байдаг юм бэ? Яадаг юм бэ? Тэгээд нөгөө юу билээ чиптэй паспорт билүү? Тэгээд гадагшаа хилээр гарч байхад тэр чип чинь яагаад ажилладаггүй юм бэ? Энэ ямар учиртай юм? Их сүрхий чиптэй паспорт үзүүлээд тэр юугаар нь гаръя гэхээр тэр нь орилоод гардаггүй. Тийм л юм байна лээ шүү дээ. Манай иргэд бол үгээ барж байна лээ шүү дээ. Доог тохуу болоод л байж байна лээ.

Тэр төрийн айлчлал гэв үү? Би энэ Аюулгүй байдлын байнгын хороо, энэ Байнгын хорооны гишүүдээсээ түлхүү оролцуулж байгаач. Энэ дээр л бодлого, шийдвэр ярьдаг шүү дээ. Гэтэл юу ярьж байна вэ, тэр орон шоронгоос гарсан хэдэн сэтгүүлчид шантаажилдаг тийм айлчлалын хэлбэр болчихсон юм уу, хэрэгсэл болчихсон юм уу? Энэ аюулгүй байдлын байнгын хороон дээр бид нар ярьж байсан тэр намар байна уу би хэлж байсан. Одоо дайнтай байгаа шүү. Та нарын тэр яриад байдаг цэргийн тусгай ажиллагаа биш дайн болж байна аа. Дайн болж байгаа учраас бензин шатахуунаа олон орноос аваарай, зах зээл дээрээс аваарай гэж хэлж байтал ганцхан Оросын Холбооны Улсаас авч чадна аа, маш хямдхан үнээр түгжихсэн үнийг нь, энэ ондоо багтаагаад авна аа гэсэн. Хаана байгаа юм? Худлаа л ярьж байсан байна шүү дээ.

Д.Цогтбаатар: Сунгах уу? Эхлээд хариултад 5 дугаар микрофон. Индрээсээ ер нь хариулаад явчих тийм. Индрийн микрофон.

С.Тулга: Сангийн яам Тулгаа. Гишүүний асуултад хариулъя Засгийн газрын өртэй холбоотой асуудлаар. 2026 оны хагас жилийн байдлаар Засгийн газрын өр 36.2 их наяд төгрөг буюу ДНБ/дотоодын нийт бүтээгдэхүүн/-ий 35.5 хувь байна. Оны сүүлээр бид нар тэрбум долларын баталгаа энэ ондоо багтааж гарах юм бол, тэгээд гадаад зээлийн бүх ашиглалт гарах юм бол Засгийн газрын өрийн хэмжээ 45.6 их наяд буюу ДНБ-ий 44.5 хувьтай. 27 онд 56.6 их наяд төгрөг буюу ДНБ-ий 46, 49.6 хувьтай байна гэж байгаа.

Тэгээд 10 их наядаар нэмэгдэж байгаагийн дийлэнх хэсэг буюу 6.4 их наяд нь бид нар 1.6 тэрбум долларын баталгаа гаргана гэсэн ийм төсөөлөлтэй байгаа. 1.6 дотор маань нийслэлийн Сэлбэ дэд төвийн 500 сая, 1.1 тэрбум долларын баталгааг бол эрчим хүчний төслүүдэд зориулж баталгаа гаргана гэсэн ийм төсөөлтэй байгаа. Засгийн газрын өрийн хэмжээ бол гамшиг буюу үндэсний аюулгүй байдлын аюулгүй байдлын түвшинд хүрээ ирээгүй байгаа. Энэ бол

нормаль түвшинд явж байгаа гээд бүх олон улсын байгууллагууд үнэлээд зээлжих зэрэглэл тогтоодог байгууллагууд манай үнэлгээг хэвийн ингээд хадгалсан байгаа.

Д.Цогтбаатар: Дараагийн өөрийгөө танилцуулаад яваарай.

Ж.Дэлгэржаргал: Сангийн яам Хөгжлийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын газар, Дэлгэржаргал. COP17-той холбоотой хөрөнгө оруулалтын мэдээллийг нь өгье. COP17 хурал дээр бол 26 оны төсөв дээр барилга байгууламжтай холбоотой бол 100 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэл гарсан. Их Хурлаас батлахдаа бол 150-аар баталсан байгаа. 50 тэрбум нь бол бид нар хэмнээд явсан. Тоног төхөөрөмж дээр бол 67 тэрбум төгрөг батлагдсан. Тэгэхээр яг хөрөнгө оруулалт бол Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хуулиараа аливаа хөрөнгө оруулалт төрийн болон орон нутгийн өмчид бүртгэгддэг. Бид нар одоо зохион байгуулалт нэгэнт арга хэмжээ болоод санхүүжилтүүд гарчихсан байгаа учраас яг энэ бий болсон өмчүүдийг төрийн болон орон нутгийн өмчид бүртгэх ажлуудыг бол зохион байгуулаад явж байгаа.

Барилга, байгууламж дээр бол Үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэнд хийгдсэн үндсэн дэд бүтэц, зам талбай бол мэдээж нийслэлийн өмчид бүртгэгдээд түүн дээрээ яг зохион байгуулалтын дотор хурлын зохион байгуулалттай холбоотой заалтууд бол холбогдох чиг үүргийнх нь байгууллагуудад явж байгаа.

Мөн үүнд COP17-оос бий болсон өмчийн асуудал бол Засгийн газрын Хэрэг эрхлэхийн сайд ахлаад яг энийг яг бий болсон өртгөөр нь өмчид бүртгэх ажлыг бол зохион байгуулалтын арга хэмжээ хийгээд явж байгаа. Ирэх оны төсөв дээр бол COP17-той холбоотой ямар нэгэн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ байхгүй байгаа.

Д.Цогтбаатар: Ариунбуян генерал.

Г.Ариунбуян: Ганбат гишүүний асуултад хариулъя хошууч генерал Ариунбуян илтгэж байна. Нэгдүгээрт уул уурхайн аврах ажиллагааны тоног төхөөрөмжтэй холбоотой асуудал дээр дутагдалтай зүйл бол бий. Тэгээд үүнтэй холбогдуулж ирэх оны төсвийн төсөлд техник тоног төхөөрөмжийн зардлыг 1.5, 7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж тусгасан байгаа. Үүнээс гадна онцгой байдлын байгууллагад зөвхөн уул уурхайн аврах ажиллагааны чиглэлээс гадна гал, гамшиг, үер, ус, объектын түймэр, мөн уулын аврах ажиллагаа, эрлийн ажиллагааны чиглэлээр 10-аад нэр төрлийн техник, тоног төхөөрөмжийг бол ашигладаг.

Өмнө улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаас гадна Азийн хөгжлийн банкны 100 сая долларын санхүүжилтээр энэ оноос эхлээд 5 жилийн хугацаатай манай дээр гамшгийн сөрөн тэсвэрлэх чадавхыг бэхжүүлэх төсөл хэрэгжинэ. Энэ төслийн хүрээнд хими цацраг, дээр нь уул уурхайн аврах ажиллагаа, гал, гамшигтай тэмцэх чиглэлийн техник болон тоног төхөөрөмжийн хөрөнгө оруулалтууд хийгдэнэ. Ингээд энэ төсөл хэрэгжсэнээр манай техник, тоног төхөөрөмжийн хангамж 85 орчим мөнгө хүрэх ийм асуудал байгаа.

Хоёрдугаарт нь тэр хүрэн баавгайтай холбоотой асуудал дээр бол онцгой байдлын байгууллага шууд хуулиар хүлээсэн үүрэг, чиглэл бол байхгүй. Дэмжлэг үзүүлж ажиллаж байна. Энэ бол Байгаль орчин, уур амьсгалын.../минут дуусав./

Д.Цогтбаатар: Болсон уу? Гадаад яам. Индрийн микрофоныг өгье.

Л.Мөнхтүшиг: Ганбат гишүүний асуултад хариулъя. Гадаад харилцааны яам Мөнхтүшиг. Монгол Улсын иргэдийн энгийн паспорт буюу энгийн цахим паспортыг Улсын бүртгэлийн ерөнхий газраас олгож байгаа. Хамгийн гол нь Гадаад харилцааны яамны зүгээс цахим гарцаар гарахтай холбоотой, цахим паспорттой холбоотой асуудал дээр Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллага буюу ICAO-той хамтарч ажилладаг.

Тэгэхээр ICAO-оос дэлхийн улс орнуудын паспортод тавигддаг шаардлагуудыг нэгдсэн ийм заавар, зөвлөмжөөр өгдөг. Тэр стандартад хангасан цахим энгийн паспортыг бид Хууль зүй, дотоод хэргийн яамтай хамтраад 2021 онд ингээд нэвтрүүлсэн байгаа. Тэгэхээр зарим газрыг таны хэлсэнчлэн ийм асуудал гарч байгаа тохиолдолд мэр тэр байгаа. Тэгэхээр таны сая дурдсан дурдсан тохиолдлыг та бас надаа шууд хэлчихвэл би тодруулъя.

Энэ цахим паспорт нь бол одоо бол тэр цахим мэдээллээ хамгийн гол нь солилцдог буюу паспорт эзэмшиж байгаа иргэд нь тухайн иргэн өөрөө яг паспорт дээр бичсэн нэр дээрээ байгаа хүн мөн үү гэдгийг аюулгүй байдлын шаардлагыг хардаг. Энэ нь өөрөө бас түрүүн Тулга гишүүн дурдсан тэр визгүй зорчих.../минут дуусав./

Д.Цогтбаатар: Ганбат гишүүний асуултад би бас хариулчихъя. Нэгэнт таны эхний асуултад Байнгын хорооны дарга руу чиглэсэн асуулт байна шүү учраас. Нэгдүгээрт би Байнгын хорооны дарга биш, Болох ч үгүй. Түр орлон гүйцэтгэж байна даргыг нь тавьтал. Гадаад бодлогын байнгын хороог эзэнгүй байлгаж болохгүй.

Тийм учраас энэ залуучуудаас итгэл хүлээхүйц зөндөө олон залуучууд юун ганц, хоёр даргын шалгуур давах нь байтугай олон хүний санал аваад ороод ирчихсэн гишүүд байгаад байна. Ард түмний итгэлийг аваад даваад ороод ирчихсэн байхгүй юу. Залуу, хөгшин гэж ялгаа байхгүй. Тэр чадвартай залуучуудаасаа эндээ аваад тавь, тэгээд энэ ажлаа явуул. Түүнээс би одоо энд суугаад дарга биш байж даргын өмнөөс хариуцлага хүлээгээд, тэгээд сайд нь хаана байна гээд загнуулаад сууж байдаг хүн нь биш. Тэр сайд нар нь ирэх ёстой. Энэ чинь парламентын засаглалтай улс гэдгээ мартаж болохгүй. Энэ төсвийг чинь батлах гээд байна. Гадаа гудамжинд иргэд чинь хүнд байдалтай байгаад байна. Асуултад хариулж байгаа нөхцөл байдлууд бол тийм амар биш байгаа шүү. Би зүгээр амаа жимийгээд л явж байгаа болохоос биш тэнэг тэнэг юмнууд их л яригдаж байгаа.

Тэгэхдээ яах вэ цаг хугацааны юманд юм угаасаа илаарьшаад явдаг сайн тал руугаа явдаг учраас сайн нь муугаа давна аа гэж би итгэж байгаа учраас дуугүй яваад байгаа юм. Түүнээс энд зөндөө л магтаал, ёстой харин энэ болохгүй байна аа гээд л ярьж байхад уралдаад л магтаад л байцгаадаг шүү дээ. Уралдаад л магтдаг шүү. Би одоо энийг их яриад яах вэ. Амьдрал тийм сайхан биш байгааг чинь өөрөө харуулаад байгаа байгүй юу. Энэнээс илүү ямар нотолгоо шаардагдаад байгаа юм. Иргэдийн амьдралаар л бодит үнэн чинь шийдэгдэнэ шүү дээ. Тэгэхлээр энэ Их Хурлынхаа ажиллагааг жигдлэхийн тулд тэр ажиллах ёстой хүмүүсээ томилоод, Хууль зүйн байнгын хороон дээр бас нэг дэд хороо байгаа тэр асуудлаа тэр залуучууддаа өгөөд ажлаа шийдүүлээд явах ёстой. Би ийм л хариулт өгмөөр байна.

Ганбат гишүүн тодруулж асууя.

Д.Ганбат: Баярлалаа. Ер нь та нарын байгаа царай чинь л ийм шүү дээ. Ирэх 27 онд төрийн ямар, хэдэн айлчлал байгаа юм? Би бол тэр Хятад, Орос хоёрт айлчилчих сонирхол их байна шүү дарга нар аа тийм тэр угаасаа энд бодлого, шийдвэр яриад байж байдаг хүний хувьд бас тэрийг нь сонсчихмоор байгаа юм.

Нөгөө талаар энэ оюутан цэрэг гээд яриад байна уу? Тэр оюутан цэрэг бас тэр чинь нэг төрөл зүйлийн цэрэг биш байх аа миний ойлгож байгаагаар. Би өөрөө бас цэргийн хүн л дээ. Жирийн цэрэг, оюутан цэрэг хоёр хугацаат би өөрөө хугацаат цэргийн алба хаасан хүн. Зүүнбаянд 3 жилээр. Энэ дотор хэдэн хүн цэргийн алба хаасан байдаг юм? Энэ 126 дотор чинь та нарт тоо байна уу? Тэгээд оюутан цэрэг, зүгээр хугацаат цэргийн албан хаагч хоёрын хоорондын ямар ялгаа байдаг юм? Тэр зарцуулж байгаа мөнгө төгрөг нь ямар байдаг юм?

Д.Цогтбаатар: Батлан хамгаалах яам Ганхуяг генерал.

Д.Ганхуяг: Батлан хамгаалах яам Ганхуяг гишүүний асуултад хариулъя. Оюутан цэрэг, цэрэг хоёрын ялгаа бол цэрэг бол 1 жил алба хаагаад бэлтгэл үүрэгтэн болж байгаа. Оюутан цэрэг бол ингээд 45 хоногийн нийт 3 сарын хугацаанд сургалт явуулаад 1 дүгээр зэргийн бэлтгэл үүрэгтэн болж байгаа.

Ер нь бол оюутан цэрэг бол их, дээд сургуулиудаас бол алба хаах хүсэлтэй оюутнууд бол маш их байгаа. Бид үүнтэй нийцүүлээд түрүүн би бас хэлсэн зөвхөн 1 дүгээр курсээс авдаг байсан бол журам өөрчлөөд 3 дугаар курсээс хүртэл авдаг болсон. Мөн бид ярилцаж байгаа сурлагын ямар нэгэн муу сурчхаагүй бол бүх хүүхдүүдээс биеийн тамир, эрүүл мэндээр тэнцэж байгаа бол бололцоотой хэмжээгээр нь авъя аа гэж журмаа бас өөрчлөхөөр ярилцаж байгаа. Ялгаа нь ерөөсөө хугацаат цэрэг жил хаагаад бэлтгэл үүрэгтэй. Ингээд хамгийн дээд насны хязгаар нь 62 хүртэл энэ хүн тодорхой дайчилгааны төлөвлөгөө, дуудагдсан тохиолдолд ирэхэд бэлэн байна. Нэг тодорхой албан тушаал дээр.

1 дүгээр бэлтгэл үүрэгтэн бол зөвхөн буудагч. Тухайн сая энэ тухайн 3 сард эзэмшсэн мэргэжлээрээ бас дайчилгааны төлөвлөгөөнд тусгагдаад, бүртгэгдээд явдаг. Алба хааснаар тооцно. Зардлын ялгаа ерөөсөө адилхан. Яг 1 цэргийн нормт зардлаар хугацаат цэргийн биш ээ оюутан цэрэг бас явж байгаа. Яг 1 хүний зардал нь яг адилхан. Зөвхөн нэг нь 3 сар, нэг нь жил, 1 жил. Бага гарна 3 сарын хугацаатай учраас. Тэрнээс биш 1 хүнд ноогдох зардал бол яг адилхан явж байгаа.

Д.Цогтбаатар: Мөнхтүшиг дарга.

Л.Мөнхтүшиг: Гадаад харилцааны яам Мөнхтүшиг. Ганбат гишүүний нэмэлт асуултад хариулъя Төрийн айлчлалын бүрэлдэхүүнд явах хүмүүсийн эцсийн жагсаалтыг Гадаад харилцааны яам эцэслэдэггүй. Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Их Хурлын Тамгын газар, Ерөнхий сайдын ажлын алба эцэслээд Гадаад харилцааны яам бусад бэлтгэл асуудлыг хариуцаад явж байгаа.

Ирэх оны айлчлалын төлөвлөгөөний төслийн хувьд бол яг энэ цаг мөчид Гадаад харилцааны яам боловсруулж байна. 12 дугаар сардаа багтаад Аюулгүйн

зөвлөлд танилцуулаад энэ айлчлалын төлөвлөгөө эцэслэгддэг. Тэгэхээр таны хэлсэн саналыг бас сайдтай болон холбогдох хүмүүстээ уламжилъя. Баярлалаа.

Д.Цогтбаатар: Эрдэнэболд гишүүн хоцорч орж ирсэн. Түрүүн яг үг хэлэх юунаас хоцорчихлоо гээд тэгсэн. Би Эрдэнэболд гишүүнд үг өгье. Асуулт.

С.Эрдэнэболд: Цогтбаатар даргад баярлалаа. Гадаад яам болон батлан хамгаалах хоёр дээр бол асуулт алга. Онцгой байдал дээр юм тодруулах зүйлс байгаад байна. Энэ нийтдээ 13 төсөл, арга хэмжээний 90.5 тэрбум төгрөг гэдэг бол нийт төсөл, нийт зарцуулах мөнгөн хэмжээ юм байна гэж ойлголоо. Эндээс 27.9 тэрбум төгрөгийг нь бол яг юу юунд зарцуулах гэж байгааг нь автомашин, байр, барилга, тоног төхөөрөмж гээд 5600, 5360 нэр төрлийн тоног төхөөрөмж гээд ингээд гаргачихсан юм байна гэж ойлголоо. Үлдэж байгаа 62.6 тэрбум төгрөг нь болохоор сая би энэ Байнгын хорооны ахлах зөвлөхөөс асуухаар нууцын зэрэгтэй гэж ойлголоо. Энэ зөв үү? Нэгдүгээр асуулт нь. Нийтдээ энэ 90.5 тэрбумаас 27.9-ийг хасахаар 62.6 тэрбумынх нь задаргаа нь хаана байгаа юм бэ гэж асуух гээд байгаа юм. Хэрвээ энийг нээлттэй ярих боломжгүй бол надад өгөөч ээ тусад нь.

Хоёрдугаар асуулт нь болохлоороо хавар Хөгжлийн хөтөлбөр ярилцаж байхад Онцгой байдлын газраас асуухад 27 оны төсөв дээр оруулж байгаа зүйл нь нийт хэрэгцээтэй байгаа төсвийн 64-65 хувийг хангана аа гэж надад хариулж байсан. Саяын Ариунбуян генералын хариулж байгаа зүйл дээр эдгээр хөрөнгө оруулалт орох юм бол 85 хувь гэж хэлж байна л даа. Тэгэхээр энэ нь зөрүү өөдрөг байна л даа. Сайн байна л даа 85 хувь хангагдаж байгаа бол сайн байна. Энэ дээр хариулт авъя.

Гуравдугаарт, жишээлбэл энэ жил азаар түймэр гарсангүй. Өнгөрсөн жил маш их түймэр гарсан. Уржнан жил их үертэй байсан. Энэ жилийн зун бол аятайхан байлаа. Гэхдээ хүний хүчин зүйлээс хамаарсан гэдэг шиг маш олон асуудлууд үүслээ. Дээрээс нь ингээд зэрлэг амьтан, хүний амь насанд халдсан барьсан гээд асуудлууд гарч байна аа тэгээд энэ бол ингээд хувирамтгай хэрэгцээ, шаардлагууд бий болоод байна. Наадмын үеэр гэхэд 10-аад хүн живснээс 7, 8 хүн амь насаа алдсан. Тэн дотор хүүхэд ч байх жишээний. Яг энэ үер устай газруудын хангалт бол хангалттай биш байгаад байгаа.

Тэгэхээр Дархан, Сэлэнгэ, Төв аймаг гээд одоо Энхбаяр сайд ингээд сууж байгаа. Ийм асуудал үүсчхээд байгаа юм. Ямар асуудал гэхлээр 21 аймаг дундажлаад аваад үзэхлээр тэнд онцгойгийн хангалтууд бол ямар ч байсан 60, 70 хувьтай, дээд тал нь 80 хувьтай очоод байгаа юм. Гэтэл Дархан, Сэлэнгэ, Төв аймгийн 118469 мянган км квадрат нутаг дэвсгэр дээр албан ёсоор 318 мянган хүн оршиж байгаа. Тэнд ингээд дамжин өнгөрч байгаа, бизнес хийж байгаа, явж байгаа, бүртгэлгүй гэх юм бол дахиад 100 мянган хүн байгаа. Дээрээс нь Төв аймгийн дотор нь Улаанбаатар хотын 1.8 сая хүн байгаа. Ингээд 2.3-аас 4 сая хүн буюу Монгол Улсын 3 хүн тутмын 2 нь энэ төвийн бүсийн 120 мянган км квадрат нутаг дэвсгэрт байгаад байгаа бөгөөд яг энэ онцгой асуудал, аврах ажиллагаа, зам тээврийн осол гээд маш олон зүйлүүд энэ 3 аймаг дээр чинь хэвтээ, босоо тэнхлэгийн зам, тээвэр болон энэ харилцаа холбооноос болоод ийм нягтаршил бий болчихоод байгаа юм.

Гэтэл энэ хөрөнгө оруулалт жирийн дундаж аймаг шиг тэгшитгэх гэхээс илүүтэйгээр тэнд гарч ирж байгаа хэрэг төвөг, тэрэнд гарч ирж байгаа онцгой байдлын цагийн байдлаас болоод, шалтгаант нөхцөлөөс болоод өндөрт тавигдах

шаардлагатай болчихоод байгаа юм. Энэ дээр та нар ямар тооцоо хийж байгаа юм?

Тухайлбал, энэ доод талын өгүүлбэр дээр бол Өвөрхангай, Баянхонгор, Завхан, Хөвсгөл, Хэнтий, Улаанбаатар гээд гал түймэр унтраах аврах ангийн барилга байгууламжийн төслүүд гэгчихсэн байгаа. Гэтэл ачааллын 70 хувийг нь аваад байгаа энэ 120 мянган км квадрат нутаг дэвс дэвсгэр дээр оршиж байгаа Дархан, Сэлэнгэ, Төв аймаг дээр хэрэгцээтэй зүйлс нь 85 хувь хүрэхгүй байгаад байгаа. Улсын дунджаар энэ хэрэгцээг хангахад 85 хувь гэж ойлгоод байгаа. Гэтэл яг энэ хэрэгцээтэй газар нь 60 хувь хүрэхгүй байгаад байна. Тэгэхээр энэ дээр жишээлбэл хөрөнгө оруулалтын саналаа аймагчлан тэгшитгэхээс илүүтэйгээр хэрэгцээ, шаардлага incidence буюу гарч байгаа тохиолдлоор нь гаргаж болохгүй байна уу? Энэ дээр та судалгаа хэлээч.

Д.Цогтбаатар: Ариунбуян генерал.

Г.Ариунбуян: Эрдэнэболд гишүүний асуултад хариулъя. Онцгой байдлын албаны дарга Ариунбуян. Хөрөнгө оруулалтын хөрөнгийн зардлын хувьд та түрүүн хэллээ нийт 62 тэрбум төгрөг тусгагдсан 2027 онд. Үүний 32 тэрбум төгрөг нь бол барилга, байгууламж, үүнээс бол 8 барилга, байгууламж бол он дамжиж шилжиж баригдаж байгаа. Шинээр 2 барилгын төсөв суусан.

Тоног төхөөрөмжийн хувьд бол 1.7 тэрбум төгрөгөөр буюу өнгөрсөн, энэ оны тодотгосон төсөвтэй харьцуулбал нэмэгдүүлсэн байгаа. 30 тэрбум төгрөгийг суулгахаар бид төлөвлөсөн. Ер нь бол таны хэлж байгаатай адилхан бид нар бол хөрөнгө оруулгын тоног төхөөрөмжийн бодлогоо бас эрэмбэлдэг. Тухайн гамшгийн ослын нөхцөл байдал, хүн амын суурьшил, сүүлийн 5-10 жилд болж байсан гамшигт аюулт үзэгдлийн тоо хэмжээ, хүч хэрэгслийн чадавх гэдэг үнэлгээ хийгээд тэр суурь үзүүлэлт үнэлгээ дээрээс тулгуурлаж бид нар энэ хөрөнгө, тоног төхөөрөмжийн хуваарилалтыг бол хийдэг. Төв, Сэлэнгэ болон бүсийн аймгууд бол мэдээж үер усны дуудлага, дээр нь ой хээрийн түймрийн эрсдэл өндөртэй үе шаттай тоног төхөөрөмжийн хангалтыг хэрэгжүүлж байна.

Тэр 85 хувь хүргэх ийм зорилт бол Азийн хөгжлийн санхүүжилтээр санхүүжилтээр хэрэгжих 100 сая долларын төсөл ойрын 5 жилд хэрэгжээд 2031 он гэхэд онцгой байдлын байгууллагын гамшигтай тэмцэх чадавх 85 хүрэх ийм зорилттой байгаа. Тэгээд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар энэ барилга, байгууламж, техник, тоног төхөөрөмжийн чадавхыг 100 хувь бас шийдэх ийм боломжгүй. Үе шаттайгаар ингээд Засгийн газрын зүгээс бас анхаарал хандуулж байгаа. Ингээд энэ хүрээнд ийм үйл ажиллагаа явагдаж байна.

Д.Цогтбаатар: Эрдэнэболд гишүүн болоо би танд үгүй та хоцорч орж ирсэн шүү дээ. Би танд тэгээд боломж өгөөд санал дээрээ өгөөд хэлчих тэгэх үү? Яагаад гэвэл хэдүүлээ та бас бусад гишүүнтэй адилхан л эрхтэй шүү дээ. Би бас танд боломж, яг эндээс Жангабыл гишүүн сая надаас асуулт асууя гэхлээр би таныг түрүүлж орж ирээд та жоохон хоцорсон учраас би ойлгож байгаа. Нөгөө хүнд би ил тод л хэлье. Жангабыл гишүүн та их хоцорч орж ирсэн учраас би танд тэр боломжийг олгохгүй гэж байгаа байхгүй юу. Тийм учраас айн тийм, үгүй ээ үгүй. Харин тийм, гэхдээ та саналаа, санал хэлье гэдгээ хамаагүй хоцорч өгч байгаа байхгүй юу. Тэгээд би тэр дээр боломжгүй гээд хааж байгаа юм. Харин би тийм учраас журам, дотоод юуны дагуу, журмын дагуу үгүй би харин тийм учраас өгсөн

байхгүй юу. Одоо өгсөнд гомдоогүй биз дээ Эрдэнэболд гишүүн ээ би танд асуулт асуух боломжийг өгсөнд гомдоогүй биз дээ? Ямар би. Хариулаад хэрэггүй.

Би энэ дээр хэдэн зүйл хэлчихье гэж бодож байна аа. Энэ гишүүд юу асуугаад байна шүү. Энэ айлчлалын тухай аягүй их асууж байна. Гадаад яам төрийн албаны хажууд хавсарганы ёслолын хэлтэс биш шүү. Гадаад бодлогын амжилтаа ярихлаар айлчлал яриад байна. Айлчлал гэдэг чинь гадаад бодлого гэдэг маш том энэ улс орны оршин тогтнох том бодлогын жижигхэн хэрэгсэл байхгүй юу. Хэчнээн олон арга хэрэгслээр хэрэгжиж байдаг юмны нэг. Одоо их энгийн үгээр яривал ард иргэд энийг ингээд тэр утгаар нь ойлгохгүй байгаад байгаа. Цагаан сараар хүмүүс оруулж ирчхээд мэдээж айл юм чинь бууз, бялуугаа өгөөд, сүүгээрээ дайлаад тэгээд би маш олон хүн хүлээж авсан гээд хажууд хөршүүдтэй яриад подьезоороо олон хүн хүлээж авсан гээд гайхуулаад суугаад байгаагаар адилхан юм байхгүй юу.

Нөгөө талаасаа энийг чинь гаднынхан ажиглаж байгаа. Эднийд хүн ирдэггүй юм байна шүү дээ. Эд нар ирүүлэхийн төлөө юугаа ч төлөхөд бэлэн байдаг юм байна шүү дээ. Энэ чинь 100 жилийн түүхтэй, тусгаар тогтносон түүхтэй айл. Энэ улсад чинь аль хэдийн тэр Японы Ерөнхий сайд нар хэдэн удаа айлчилсан. Солонгосын Ерөнхийлөгч 2 удаа миний л санаж байгаагаар айлчилсан. Хятад, Оросын төрийн тэргүүнүүд, бүр үе үеийн төрийн тэргүүнүүд нь ирж байсан. Америкийн дэд ерөнхийлөгч 44 онд ирж байсан. Америкийн Ерөнхийлөгч Жорж Буш ирж байсан. Германы канцлер нь ирж байсан. Энэ айлчлалууд чинь бүгд болоод явж байсан. Энэ улс аль хэдийн айлчлалаа хүлээгээд аваад сурчихсан. НҮБ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга бараг 3 байна уу, 4 ирчихсэн улс шүү дээ.

Тэгэхлээр ийм юм яриад баярлаад, хөөрөөд суугаад байгаа чинь энэ улсаа ямар жижиг байдалд аваачиж хийгээд байна. Гадаад яам ийм юмаа тайлангаа оруулж ирээ. Эртээд миний гол асуусан юм энэ шүү дээ. Ийм юмаараа гайхуулаад байдаг. Энэ хоёр хөрш чинь, би та нарт тоо хэлье. Энэ хоёр хөрш өндөр дээд хэмжээний айлчлал гээд сая яриад байна шүү дээ. Туг өргөдөг айлчлалууд нь гэхэд жилд 3 хоногтоо 1 байхгүй юу. 3 хоногтоо 1. Одоо эд нар 30-ийн тухай яриад байна шүү дээ. Наадуул чинь 100, 150-ийн тухай ярьдаг байхгүй юу. Тэгээд ийм контекстод байгаагаа ойлгохгүй. Үүгээр орж ирээд гайхуулаад ийм жижигхэн юмыг том болгоод яриад би ийм сайхан дайлаад, цайлаад явууллаа гээд хөөрцгөөгөөд байх юм.

Гадаад бодлого гэдэг чинь энэ тухай асуудал биш. Гадаад бодлого судалдаг мэргэжилтнүүд чинь энийг хараад сууж байгаа шүү. Ийм оюуны хомсдолтой байж болохгүй шүү. Тэгээд энэ юун дээр Ганбат гишүүний асууж байгаа зөв шүү дээ. Яах вэ би орлон гүйцэтгэгч байгаа болохлоор намайг тоогоод ирэхгүй байгаа байх. Зөв зөв би тэгж тоогдох ч амьтан биш. Гэхдээ сайд нар нь төсвөө хэлэлцүүлж байхад ирээд суудаг байх ёстой. Ж.Энхбаяр сайд, Шадар сайд хүн ирээд сууж байна шүү дээ. Нөгөө сайд нар нь яасан юм тэнгэрийн амьтад юм уу? Тэгэхлээр төсвөө хэлэлцүүлж байхад орж ирээд энийг ярьдаг байх ёстой. Сайд нар нь өөрсдөө тайлбар өгдөг байх ёстой шүү.

Ингээд гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын. Монгол Улсын төсвийн 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн

2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдтэй холбогдуулан үг хэлэх гишүүд байвал нэрсээ өгье.

Тулга гишүүнээр тасаллаа. Ж.Энхбаяр гишүүнээр тасаллаа. Ингээд Эрдэнэболд гишүүний микрофоныг өгье.

С.Эрдэнэболд: Энэ Цогтбаатар даргатай санал нэг байна. Ер нь өнөөдөр энэ Батцэцэг сайд, Батлут сайд, Номтойбаяр сайд гэсэн 3 сайдын эрхлэх Засгийн газрын чухал яамнуудын, мөн байгууллагуудын төсвийг ярилцаж байгаа ийм чухал үед ач холбогдол өгөх ёстой л доо. Тэгээд албан хаагчид нь ирээд ингээд бүтэн асуултдаа бүрэн дүүрэн хариулах зарим нь чадваргүй, зарим нь ингээд сэтгэл зүйн хувьд бас тийм загнуулдаг стильтэй болчихлоо. Энэ зөвхөн энэ Байнгын хороо ч биш. Ингээд харж байхад ингээд л хүрч ирээд л гацдаг. Дараад нь тэгээд нөгөө хариулж чадаагүй хүмүүс нь субъектив байдлаар нийгэмд өрөвдүүлдэг ийм л зүйл харагдаад байна л даа.

Зүгээр хэлчихэд тэр Орост тахал болоод байгаа гээд асуудал гараад байгаа. Америкийн Төрийн нарийн бичгийн дарга эд нар хүртэл уржигдар ярилцлага өгчихсөн байсан. Хаа байсан тэнд. Тэгээд манай хөрш оронд ийм зүйл үнэхээр ноцтой болоод байгаа юм уу, үгүй юм уу? Энэ асуулт биш л дээ. Тэгээд тэдэн хүн ингэж ингэж амь насаа алдлаа гэсэн байдалтай байна. Зарим мэдээллээр бол, батлагдаагүй мэдээллээр шүү КОВИД-той дүйцэхүйц тийм гамшиг, тахал гарвал яах вэ гэдэг асуудал байгаад байгаа. Дахиад жишээ нь КОВИД гэдэг чинь бүх юмыг ингээд форматлаад хаячихсан шүү дээ. Яг тэрэнтэй адилхан бас ийм нөхцөл байдал үүсвэл яах вэ ч гэдэг ч юм уу. Тэгээд энэ бүх зүйл дээр уг нь бол Номтойбаяр сайд ирсэн бол тодорхой зүйлүүд хэлэх байлаа.

Тэгэхээр одоо бол бид нар энэ дээр бас бэлэн байдалд нь байгаа байх. Энэ чиглэлээрээ бас аягүй тодорхой мэдээллүүдийг Онцгой байдлаас ч гэдэг юм уу ингээд өгөөд эрүүл мэндийн байгууллага болон яг энэ хамтран энэ гамшигтай тэмцэх субъектүүд маань бэлэн байдалд байхгүй бол бид нар эндээ ингээд төсөв яриад сууж байсан чинь гэнэт тийм аюул ороод ирвэл яах вэ? Орж ирэх магадлал бол бололцоо, нөхцөл бол их байгаа шүү дээ. Ингээд хуурай замаар шууд холбогдож байгаа, маш том хиллэж байгаа Оросын Холбооны Улсын хувьд гэдэг ч юм уу. Тэгэхээр иймэрхүү асуудал дээрээ бас тодорхой хүрээнд нээлттэй байх юм уу, хаалттай байх юм уу бас бид нарт мэдээлэл өгвөл сайн байна аа гэж саналыг хэлэх гэсэн юм.

Тэгээд түрүүний хариулт дээр хэний Ариунбуян генералын хариулт дээр би 90.5 тэрбумаас 27.2-ыг хасаад байсан чинь тэр 100 сая долларын зээлийн асуудал Хөгжлийн хөтөлбөрийн араас яригдсан юм байна шүү дээ. Тийм араас яригдаад ойрын 5 жилд 60-85 хувь руу нь хүргэх боломжтой болсон юм байна гэдэг мэдээллийг сая авлаа, Ойлголоо. Баярлалаа.

Э.Болормаа: Энхнасан гишүүн.

Л.Энхнасан: Өдрийн мэнд. Өнөөдөр энэ Монгол Улсын гуравдагч хөршийн бодлого бол манай улсын энэ тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдал, энэ эдийн засгийн олон тулгуурт байдлыг хангах энэ стратегийн чухал ач холбогдолтой энэ бодлого гэж ирсэн. Энэ ч утгаараа Америк, Япон, Солонгос, Европын зэрэг гуравдагч хөршүүдтэйгээ ингээд харилцаагаа, хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлж ирсэн.

Гадаад харилцааны бодлогын үр дүнг энэ зөвхөн энэ өндөр түвшний айлчлал, уулзалт, байгуулсан санамж бичгийн тоогоор хэмжиж болохгүй. Сая Цогтбаатар дарга ч бас хэлж байна. Мэдээж 20 нь 30 болж байгаа юм байна. 20 санамж бичиг байгуулж байгааг бол ойлгож байгаа. Тэгэхлээр энэ харилцааны үр дүнг Монгол Улсад хэдий хэмжээгээр хөрөнгө оруулалт оруулж ирсэн бэ, экспортын ямар шинэ зах зээл нэмэгдсэн бэ, хэчнээн ажлын байр бий болсон бэ, иргэдэд ямар бодит үр дүн нэмэгдсэн бэ гэдгээр нь хэмждэг болмоор байна.

Тиймээс цаашдаа энэ Гадаад харилцааны яам нэг зүйл дээр анхаармаар байна. Энэ манай дипломат төлөөлөгчийн газруудын үйл ажиллагааг, ингээд үр дүнг үнэлэхдээ эсвэл төсөвт төлөвлөхдөө энэ зөвхөн дипломат уулзалт, арга хэмжээний тоогоор биш харин оруулж ирж байгаа энэ хөрөнгө оруулалтын тоогоор нь, экспорт нэмэгдүүлсэн энэ тоогоор, энэ бизнесээ шинэ боломж нээсэн энэ үр дүнгээр нь хэмждэг болмоор байна. Ялангуяа энэ гуравдагч хөршийн орноос ямар хөрөнгө оруулалт татаж орж ирсэн энэ тоонуудаа энэ тодорхой зорилтуудаа, хүрэх үр дүнгээ, энэ тоонуудаа оруулдаг болмоор байна. Тэгээд энэ төсөв төлөвлөхдөө энэ зөвхөн энэ Элчин сайдын яамны энэ дипломат үйл ажиллагааны энэ төсөв, эс үгүй бол зардлаар нь ингэж тавьдаггүй байх шаардлагатай байна.

Тэгээд Батлан хамгаалах яаманд бас хүсэлт байна. Бид нар нөгөө Байнгын хороогоороо Батлан хамгаалахын яам дээр очоод хаалттай мэдээлэл сонсож байсан шүү дээ тээ? Тэгээд тэр мэдээллийн дараа нөгөө тусгай яах вэ бас тоног төхөөрөмжүүд бас шаардлагатай гэж байсан. Энэ дээр бол нөгөө яг тэр орсон уу, үгүй юу нь мэдэгдэхгүй байгаад байна л даа.

Тэгэхлээр бас Байнгын хороодын гишүүдийг хүлээж аваад тэгээд хэрвээ тусгагдаагүй бол нөгөө хаалттайгаар дахиад мэдээлэл өгөөд төсөв гурав дахь нөгөө хэлэлцүүлэгт орохоос өмнө энэ хэрвээ шаардлагатай бол зарчмын зөрүүтэй санал гаргах тэр боломж нь байгаа учраас бас энэ уулзалтыг бас зохион байгуулж өгнө үү гэж хүсэж байна. Баярлалаа.

Э.Болормаа: Ж.Энхбаяр гишүүн.

Ж.Энхбаяр: Ирэх 27 он маш онцгой жил болно. Монгол Улсын аюулгүй байдлын гадаад орчин маш хүчтэй өөрчлөгдөж байгаа. Олон улсын дэг журам нурж байгаа. Олон улсын гэрээ, конвенцуудын үйлчлэх чадавх их суларч байгаа. Дээрээс нь байгалийн гамшиг, биологийн гамшиг, тэгээд энэ эрчим хүчний хямрал энийгээ дагаад шатахуун тослох материал, худалдааны гол гол замууд дээр гарсан асуудалтай холбоотойгоор өсөлт, зардлын өсөлтүүд нэлээн гарах ер нь нийтдээ Монгол Улсын макро эдийн засгийн орчинд их хүчтэй нөлөөлнө. Ер нь дэлхий ертөнцөд ойрын хэдэн жил ийм хямралт байдал дээр явна. Тэгэхээр бид энэ тулгарч, тулгараад байгаа энэ сорилтуудыг зөв оношлоод даван туулах асуудал бид нарт тулгарна. Ердийн байдал биш.

Тэгэхээр энд би энэ ирж байгаа албан тушаалтнуудад хэлэхэд ердийн байдал биш. Гадаад бодлого чамбайрах, батлан хамгаалах бодлогоо чамбайруулах, гамшигтай тэмцэх чадавхаа сайжруулах буюу нийтэд нь үндэсний сөрөн тэсрүүлэх чадавхыг эрс дээшлүүлэхэд бид бодлого чиглэх ёстой. Үүн дээр Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо онцгой анхаарах хэрэгтэй.

Тэрнээс байшин сав, урсгал зардал, гадаад томилолтын зардлаасаа илүү тэр болзошгүй эрсдэлүүдээ зөв тооцоод тэнд чиглэсэн хариу арга хэмжээ авах чадавхыг л бүрдүүлэх ийм шаардлага үүсэж байгаа. Тэрийг л бид онцгой анхаарч байх ёстой. Өөр Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооноос өөр энийг бодох газар их ховор байгаа. Тэгэхээр нэгдэж бодож, нэгдсэн бодлого гаргаж, хооронд нь уялдуулах ийм чиглэл дээр гишүүд идэвхтэй энэ 27 оны төсөв дээр ажиллах байх аа гэж, ажиллаарай гэж хүсэж байна. Баярлалаа.

Э.Болормаа: П.Наранбаяр гишүүн.

П.Наранбаяр: Баярлалаа. Тэгэхээр энэ сая энэ Энхбаяр сайдын хэлсэнтэй бол бүүр 100 хувь санал нэгдэж байгаа. Өнөөдөр Монгол Улсын гадаад орчин бол урьд өмнө нь байгаагүйгээр хүндэрсэн ийм нөхцөл байдалтай. Хүчний харьцаа их өөр болж байна. Их гүрнүүдийн хоорондын харилцаа ялангуяа олон улсын олон талт дипломат бодлогын үйл ажиллагаа бол үнэхээр үндсэндээ хязгаарлагдмал байдалд орчихлоо шүү дээ. Их гүрнүүд шууд хүчээрээ шийддэг, түрдэг энэ нөхцөл байдал чинь өөрөө бүүр ингээд ил цагаан гараад ирлээ. Ил цагаан гараад ирлээ.

Тэгэхээр энэ нөхцөл байдал дунд зүгээр Гадаад харилцааны яам зүгээр айлчлалууд, ийм протоколын шинжтэй ийм ажлуудаа бас ер нь бол тэгж өндөр ач холбогдолтой гэж хараад байгааг би бас гайхаад байгаа юм. Гол асуудал бол өнөөдөр жишээлбэл түрүүн би яриандаа дурдсан тэр хилийн чанадад байгаа Дипломат төлөөлөгчийн газруудаа, байгууллагуудаа бүрэн дүүрэн ажиллуулах нөхцөлийг нь хангах хэрэгтэй. Тэр төсөв дээр орон зайг нь Сангийн яам гаргахад анхаарах хэрэгтэй. Явахгүй байгаа юмыг нь явуулна гээд худлаа яриад ингээд 2 жил алдаж болохгүй шүү дээ. Тэр Япон дахь Элчин сайдын яамны ажлыг явуулах хэрэгтэй. Тэр бол нурж магадгүй шүү. Бодитой шүү.

Хоёрдугаарт бол өнөөдөр энэ ЕРА хэлэлцээрийг бид бас хэл хийж байгаа. Сая энэ Евроазийн холбоонд элсэж орсон энэ дээр чөлөөт худалдаа ид явагдаж байгаа. Ийшийгээ энэ тариф багатай үед бол энэ Монголын аж ахуйн нэгжүүдийг чиглүүлэх тал дээр гадаад бодлогыг эдийн засагжуулах гэж хэсэг их ярьсан даа. Энэ рүүгээ Гадаад харилцааны яам чухам юу хийж байгаа эд нар нь тодорхойгүй байна. Энэ чинь хэдэн валют олж ирэхэд бас их хэрэгтэй шүү дээ. Нэг үеэ бодвол Монгол Улсын эдийн засаг өсчихлөө. Ер нь бол чөлөөт худалдааны хэлэлцээр хийсэн байхад эдийн засгийн бүтцээсээ болоод асар их алдагдал хүлээдгийг харсан.

Гэхдээ одоо цаашдаа бол Монгол Улс тэгэхгүй шүү дээ. Боломжууд нь гараад байна шүү дээ. Зээлийн бодлого нь яг энэнтэйгээ уялдаад явах юм бол маш зөв болно. Сая хөдөө аж ахуйн асуудлаар ингээд сонсгол боллоо. Нэг ахиц гарсан юмыг нь ойлгосон нь бол оруулж байгаа тэр хөрөнгө оруулалт чинь дандаа банкаар дамжсан юм байна лээ шүү дээ. Тэр л их чухал байхгүй юу. Банкаар дамжсан. Тэгэхээр энэ асуудал дээр бас энэ манай энэ Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороон дээр энийгээ ярьж бай. Зүгээр хэдэн айлчлал хийсэн, ингэсэн, тэгсэн тэр туг өргөсөн, мөргөсөн, тэгээд болоо шүү дээ.

Тэгээд Ерөнхийлөгчийн тамгын газар болоод энэ Гадаад харилцааны яамны энэ уялдаа яг юу юм. Монгол Улсын төрийн тэргүүн гадаад бодлогын яг энэ дээр нүүр царай болж явдаг хүн Гадаад харилцааны яам бас Засгийн газрынхаа энэ ажлаараа яаж уялдаж байгаа эд нарыг бас нэлээн сайн бид харах л ёстой.

Сүүлийн үед харж байна шүү дээ. Тэр айлчлалт явна, явахгүй гээд сэтгүүлчид хоорондоо ямар муухай юм бэ. Энэ чинь их муухай юм болж байна шүү дээ. Би ийм муухай юмыг үзэж байгаагүй. Одоо тэгээд энэ фэйсбүүкийнхээ буянаар бас харж л байна. Ёстой яс булаацалдсан нохой шиг айхтар муухай юм болж байна. Ийм хэмжээндээ хүрчхээд байна шүү дээ. Энэ эрээ цээргүй энэ нөхцөл байдлыг бол энэ Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороон дээр ярих ёстой. Гэтэл өнөөдөр энэ гурван сайд нь ирэхгүй л байгаа байхгүй юу. Тэгвэл ийм сайд нараар яах юм.

Яагаад ингэж байна гэхээр Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны даргаа одоо хүртэл сонгоогүй. Тэгэхээр энэ олонхыг бүрдүүлдэг энэ Монгол Ардын намын бүлгийг анхаараарай. Энэ хүнээ хурдан томилооч ээ. Цогтбаатар дарга бол би болохгүй гээд сая хэлчихлээ. Тэгвэл нэг нэгээрээ яриад яриад би болохгүй гэдгээ хэлчих юм бол үлдсэн нь л болно шүү дээ. Тийм учраас та бүхэн энийгээ хурдан сонгох хэрэгтэй шүү. Тэгээд одоо хэн болох юм? Манай энэ Энхнасан болох байх оо.

Ингээд юуны хувьд бидний энэ гадаад орчин ингэж өөрчлөгдөж байгаа үед энэ Батлан хамгаалах яам эд нар бас энэ түрүүн л ойлголоо 1 их наяд давсан төсөв рүү л орж байгаа юм байна. Тэгээд энэ мэнээ ядахдаа тодорхой мэдээллээ тавьчхаач дээ. Тэгэхгүй бидэнд ирүүлсэн юман дээр Нууцын тухай хуулиар мэдээлэл ирүүлээгүй болно гээд. Энэ чинь арай л дэндэж байгаа байхгүй юу. Ийм нөхцөл.../минут дуусав./

Э.Болормаа: Б.Тулга гишүүн.

Б.Тулга: Тэгэхлээр Мэргэжлийн байнгын хороо Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороон дээр яг энэ ард түмний төлөөлөл болж ард түмнээс сонгогдсон, бага ард түмний төлөөлөл гэсэн үг энэ хуралдаан дээр та бүхэн ирэх жил хийх ажлынхаа санхүүжилт төсвийг батлуулахаар орж ирж байна. Дэлхий ертөнц бол маш хурдацтайгаар бидний мэддэг энэ зүй тогтол, энэ улс орны хил хязгаар энэ зүйлээс бол алсран холдож байна.

Тэгэхлээр энэ дээр бид нар энэ бодлогыг маш нухацтай ярьж гаргах ёстой. Ингэж байж зорилтоо тодорхойлж байж бид нар төсвөө эцэслэн батлах ёстой. Харамсалтай нь гишүүдийн үгэнд гарч байна сайд нарын хариуцлагагүй байдал, Засгийн газрын төсөв оруулж ирж байгаа байдал нь бол хүн хуурч байгаа хэлбэр маягтай, нууцалсан, нууцлаагүй, ерөнхий үгээр тавигдсан, өөрөөр хэлбэл энийг тодорхой мэдэрч олон нийтэд мэдээлэх ийм бололцоогүй байна.

Дэлхий маань өөрөө цоо шинэ зүг рүү явж байна. 45 оноос хойш II дайнаас хойш тогтсон олон улсын байгууллагын суурь зарчмууд бүгдээрээ мухардалд орж дараачийн шинэ хэлбэрийг хайж эхэлж байна. Хүчний туйл нэг өнцөг туйл л байсан бол олон туйл руу хуваагдаж бууж байна. Энэ үед манай гадаад бодлогын ямар байх ёстой юм гэдгийг энэ Байнгын хороон дээр л ярих ёстой. Гадаад хэргийн яаманд бүр онцгойлон анхааруулж хэлье. Энэ Байнгын хороон дээр танай гадаад бодлогын үндсэн чиглэл, стратеги орж ирж явж байх ёстой. Тэрнээс биш хэн нэгэн дарга нарын, хэн нэгэн сайд, хэн нэгэн нөхдүүдийн бодлоор гэдэг юм уу тэд нарын юугаар бол явах ёсгүй гэдгийг хэлмээр байна.

Өнөөдрийн байдлаар дэлхий ертөнц юунаас болж хоорондоо мөргөлдөж, юунаас болж улсуудын харилцаа хоорондоо сайжирч муужирч байна гэж. Цэвэр

бүгд худалдаад явж байгаа юм. Харамсалтай нь гадаад бодлогын, манай Засгийн газрын гадаад бодлогын үндсэн чиг үүрэг дээр бол энэ гадаад худалдааны чиг үүрэг нь байдаггүй. Энэ чинь та нарын үйл ажиллагааг Гадаад яамны үйл ажиллагаа гадаадад ажиллаж байгаа, гадаадтай хэлэлцээр хийж байгаа үйл ажиллагааг тухайн аль нэг улстай ямар хэмжээний худалдааны эргэлт үүсгэж байгаа юм бэ, ямар технологи, инновац, дамжуулалтыг хийж байгаа юм бэ гэдгээр үнэлэх ёстой байхгүй юу.

Тэрнээс очсон дарга нарыг, очсон төрийн гурван өндөрлөг гэж яриад байгаа очсон гурван даргыг дагаж ирсэн нөхдүүдийг бөөцийлдөг, тэд нарыг аргадаж гуйдаг ийм байгууллага байх ёсгүй. Танай Гадаад яамны төсвийн нийт үйл ажиллагааны зардлын хэдэн хувь нь гадаадад амьдарч байгаа иргэдийг тусалж дэмжихээр туулсан гэдэг дээр бол танай үйл ажиллагааг хэмжих ёстой. Өнөөдөр энэ үндэстэн дамжсан том корпорацууд, тэр дотроо энэ технологийн giant гэж аварга том энэ корпорацуудын өрсөлдөөн, хоорондын бизнесийн өрсөлдөөнөө даваад улс орнуудыг эзлэх ийм төлөвлөгөө ийм түвшинд явж байгаа юм. Энэ дээр бид нар ямар дархлаа байгаа юм? Элчин сайдаар томилж явуулж байгаа улсууд чинь, дипломат ажилтнууд чинь энэ чиглэлээрээ хэрхэн яаж бэлтгэгдсэн юм? Энэ чиглэл дээр бас та бүхэн маань анхаарч ажиллахгүй бол дэлхий ертөнц маань маш хурдацтайгаар өөрчлөгдөж байна. Бид эндээс ердөөсөө хоцорч болохгүй.

Тэгэхлээр Монгол Улсын тусгаар тогтнол, аюулгүй байдлыг хамгаалах хамгийн зөв бодлого бол мэдээж хэрэг дипломат харилцаа, гадаад бодлого. Тэгээд энэ дээр бэлтгэгдсэн сөрөн тэсвэрлэх чадвартай манай Батлан хамгаалах яам байх ёстой. Та бүхэн мэдэж байгаа шүү дээ уламжлалт дайны стратеги бол өөр болчихсон. Тэгэхлээр нөгөө шинэ энэ стратеги, шинэ энэ юман дээр манай яамны үйл ажиллагаа хэрхэн яаж зогсож байгаа вэ гэдгийг бол яг энэ төсөв дээр бол бид нар харж чадахгүй байгаа шүү гэдгийг бас хэлмээр байна. Тэгэхлээр энэ дээрээ л хэдүүлээ онцгой анхаарахгүй бол нөгөө л уламжлалт аргаар явдаг юмнууд чинь хоцроод мэдэхэд бид нар бүх улсын хойно орох ийм нөхцөл байдал бүрдэх нь байна шүү. Энэ дээр удирдлагууд маань энэ төрийн албан хаагчид маань бас онцгой анхаараарай гэж хэлмээр байна. Баярлалаа.

Э.Болормаа: Тулга гишүүнд баярлалаа. Ганбат гишүүн.

Д.Ганбат: Монгол Улсын 27 оны төсвийг Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороон дээр хэлэлцэж байна. Түрүүн тэр 10 их наядаар нэмэгдэнэ 27 оны төсөв гэдгийг бол хаа хаанаа ойлгочих шиг боллоо. Тэгээд Цахим хөгжил, цахим яам гээд л ингээд яриад байгаа бид нар. Энэ 10 их наядаар өр, авлага ингээд хэвийн түвшинд байгаа гэж хэлчих шиг боллоо. Тэр хэнийг хуураад байгаа юм? Өөрөө өөрсдийгөө л хуураад байгаа шүү дээ. Мэдэж л байгаа шүү дээ. Тэр юу билээ гадаад өрийн тэр Эрдэнэбүрэний, нефтийн үйлдвэрийн тэр өр, авлагыг энэ төсвөөсөө тусдаа гаргачихсан шүү дээ. Тэгчхээд хэвийн байна гээд байгаа. Бүгд л энэ эндээ хууртагдаад байгаа юм уу? Эсвэл өөрөө өөрсдийгөө хуураад байгаа юм уу? Намайг л лав хуурахгүй байх. Ард түмний зарим хэсэг нь хууртагддаг нь ямар байгаа юм. Инээдтэй л харагдаж байна шүү дээ.

Тэгээд авлигатай, хулгайтай, гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажлаа хийхгүй байна аа. Авлига, хулгадаа живсэн байна. Тийм учраас энэ Монгол Улсын төсөв рүү татвар төлөгчдийн энэ байгалийн баялгаас орж ирж байгаа бүх мөнгийг оруулаад оруулаад нэмэр байхгүй. Ёстой нөгөө тэрэг хийх гэж байгаад шүдний чигчлүүр хийдэг шиг л ийм үлгэр болж байна. Гадаадын хөрөнгө оруулалт ийм авлигажсан

улс оронд орж ирэхгүй. Тэрийг сүүлийн 10 жил ингээд нотолж байна. Оюу толгойгоос хойш ямар ч олигтой хөрөнгө оруулалт байхгүй.

Тэгээд тус тусад нь хэлье. Түрүүний асуулттай холбогдуулаад хэлэхэд. Хамгийн наад тал нь хар. Энэ Гадаад явдлын яамны тэр цахим паспортыг нь. Бид нар чинь Цахим яамтай цахимжсан Монгол Улс гээд байгаа шүү дээ. Туркт, Германд тэр чинь үйлчлэхгүй. Улсын төсвийн мөнгийг ингэж л үрж байгаа байхгүй юу.

Онцгой байдлыг ярья. Хэрэгтэй цагт 3 настай хүүхдийг 20 метрийн гүнд уначихсан байхад аварч чадахгүй. Тэр баавгай ирээд хүн барьж байхад яаж ч чадахгүй. Бариулчихлаа шүү дээ. Барих нь барих нь гэж ярьсаар байтал 1 хүний амь нас үрэгдэж байна. Ийм л байна.

Батлан хамгаалах яам. Өнөөдөр дэлхийн нөхцөл байдал ямар байгаа билээ? Тэр Үндсэн хуульд чинь заачихсан байгаа шүү дээ. Бүх нийтээрээ цэргийн алба хаана аа гээд. Үгүй хар л даа. Тэр оюутан цэрэг гээд улсдаа цэрэгтэй. Тэр нь яадаг юм 3-хан сар алба хаадаг. Зүгээр малчны хүүхэд, ардын хүүхэд яах юм жил хаах юм уу? Тийм ижил нөхцөлтэй байж болохгүй шүү дээ. Өөр. Тэгээд ялгавартай хандаж болохгүй шүү дээ. Сургадаг бол бүгдийг нь сургаад л гаргах ёстой. Нэг л ижил хугацаанд. Тэр бодлого чинь хаана байгаа юм. Нэг л уянгалсан, шоудсан л улсууд. Ийм байна аа.

Хар л даа өнөөдөр яг нөгөө галзуугийн эмнэлэг. Эмч нар нь байхгүй. Хамгийн түрүүнд өглөө босоод цагаан халаад өмссөн хүн нь тэр эмнэлгийн эмч нь болоод удирдаж байгаа аятай энэ Гадаад байдал, аюулгүй байдлын байнгын хорооны ийм л байна өнөөдөр. Энэ хэдэн төрийн албан хаагчдыг бид нар загнаад яах вэ дээ. Цалин мөнгө нь ч хангалттай биш шүү дээ эд нар. Бид нар уул нь хангалттай баялаг олж байгаа, хангалттай үнэтэй байгаа ийм үед тэтгэврийг 500 долларт авааччихмаар байгаа юм. 2 сая төгрөгт. Энэ төрийн албан хаагчдын цалинг 1000 долларт авааччихмаар байгаа юм. Үгүй яах вэ дээ бид нар дэлхийн 200-аад улс байна л даа. Тэрний 100 хавьцаа нь л бид нар яваад байгаа. Уул нь олигтой төр засагтай байгаад энэ хулгайч нараасаа салсан бол, энэ авлигатай тэмцсэн бол бид нар эхний 30, 50-д байх бүрэн боломжтой. Сүүлийн 10 жил энийг хийж чадсангүй. Уул нь бүх тогтолцоо нь байгаад байдаг. Хамгийн гол нь энэ дарга нараас ч шалтгаалж байна. Энэ намуудаас ч шалтгаалж байна. Энэ авлигажсан тогтолцооноос ч шалтгаалж байна. Энэ бол.../минут дуусав./

Э.Болормаа: Би бас үг авсан байгаа. Гишүүнийхээ суудлаас үгээ хэлчихье. Миний микрофоныг өгчих үү.

Аюулгүй байдал, байнгын хорооны, Гадаад бодлогын байнгын хорооны гишүүддээ энэ өдрийн мэнд хүргэе. Өнөөдөр бид нар 2027 оны төсвийг хэлэлцэж байгаа. Улс төр, нийгэм, эдийн засгийн олон анхаарал татсан дуулиан, шуугиан явагдаж байгаа ч гэсэн энэ дундуур бид нар улс орныхоо томоохон хийж хэрэгжүүлэх ёстой ажлуудаа, тэр дундаа манай Гадаад бодлого, аюулгүй байдлын байнгын хороо бол хэд хэдэн ажлуудаас анхаарлаа сарниулмааргүй байна, сулруулмааргүй байна гэж бодож байна. Тэгээд өнөөдрийн хуралд Шадар сайд оролцож байгаа учир би бас онцгойлон байгалийн хий дамжуулах хоолойн төслөө хэрхэн урагшлуулах вэ? Энэ дээр 2027 оны төсөв, түүнээс цаашлаад бодлогын хувьд бид энэ дээр хэрхэн анхаарч байгаа вэ гэдэг дээр хэдэн үг хэлье гэж бодож байна.

Энэ төслийн хувьд бол нэг намын, нэг Засгийн газрын ч юм уу, нэг Ерөнхий сайдын дамнасан төсөл. Өнгөрсөн бараг 20-иод жил бол аль ч нам Засгийн газрын үед бол Монгол Улсын нэгдсэн байр суурь бол энэ төслийг урагшлуулахаар байж ирсэн. Энэ парламентын хувьд ч гэсэн энэ төслийг урагшлуулах дээр бол улс төрийн зоригтой байна аа гэж би бол хувьдаа харж байгаа. Монголын тал бол мэдээж дангаараа энэ төслийг урагшлуулах дээр бол шийдвэр гаргахгүй. Энэ 3 улсын маш том хэмжээний төсөл.

Гэхдээ бид нараас хийх шаардлагатай зүйлсээ бид нар бас цаг алдалгүй хиймээр байна. Өмнөх алдаа, онооноосоо бас бид суралцаад сая Ганбат гишүүн Оюу толгойн төслийн талаар ярьж байна. Энэ парламент Оюу толгойн түр хороог байгуулж, сонсгол зохион байгуулсан. Тэр сонсголын үеэр ноцтой ноцтой зүйлүүд тухайн үеийн Улсын Их Хурлын дарга, гишүүд бид энэ гэрээний талаар юу ч мэдээгүй байсан шүү дээ, бид нарт энэний доторхыг танилцуулаагүй шүү дээ гэдэг ийм зүйлүүдийг хэлж байсан. Магадгүй өнөөдөр энэ төсөл тогтворгүй байх үндэс, энэ төсөл дээр гарсан алдаанууд түүнтэй холбоотой байх гэж бодож байна.

Тэгэхээр энэ төслийг бид илүү тогтвортой байхын тулд парламентын оролцоог, тэр дундаа манай Гадаад бодлого, аюулгүй байдлын байнгын хороо онцгойлон анхаарах ёстой гэж бодож байна. Монголын тал хэрхэн Монголын эрх ашгийг хамгийн сайнаар хэрхэн хамгаалах вэ, энэ төсөл дээр бид нар ямар шийдвэрүүд гаргах ёстой вэ, эрх зүйн орчин нь бэлэн болсон байгаа юу, парламентын зүг, парламентын талаас хэрхэн оролцох вэ гэдгийг нам хамааралгүй манай Байнгын хорооны гишүүд, цаашлаад их хурлын гишүүд идэвхтэй оролцоно гэж бодож байна.

Тэгэхээр энэ төсвийн төслийг хэлэлцэж байгаа үед би хэд хэдэн л хурлууд дээр хэлж байсан. Үнийн өсөлт энэ бензиний хомсдол хоёроо л бариад авчхаач гэж. Бид нар цөөн хэдэн мэдээж шат шатандаа бүх ажил ажилдаа эзэн болоод явж байгаа. Улсын Их Хурал, Засгийн газрын зүгээс бол хамгийн их анхаарах ёстой 2 асуудал бол энэ гэж харж байгаа юм.

Манай Байнгын хорооны хувьд бол хамгийн их анхаарах ёстой асуудлуудын нэг бол би энэ байгалийн хий дамжуулах төсөл болов уу гэж харж байгаа. Тэгэхээр энэ дээр Шадар сайд, холбогдох албан тушаалтнууд мэдээллүүдийг оруулж ирээд бид нар энэ төсвийн төслийнхөө бас хажуугаар эдгээр зүйлсээ марталгүйгээр урагшлуулах ёстой гэж харж байгаа.

Ингээд. Жангабыл гишүүний микрофоныг өгөөч. Үг хэлэх.

Х.Жангабыл: Та бүхэнд энэ өдрийн мэндийг хүргэе. Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын чиг үүргээ хариуцсан байгууллагын удирдлагууд ирсэн байна. Энэ төсвийг бол дэмжиж байгаа юм. 200 хувь дэмжиж байна. Сангийн яамнаас, Монгол Улсын Засгийн газраас оруулж ирсэн төсвийг дэмжинэ.

Гэхдээ одоо манай улсад эрсдэлд орчихсон байгаа 2 салбар байна шүү дээ. Газрын тосны бүтээгдэхүүн болон эрчим хүчний салбар. Асар их эрсдэлд орчихсон байгаа. Бид энэ Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд ярихгүй өөр хаана ярих юм. Аж үйлдвэр, эрдэс баялгийн яам чадлаараа ажиллаж байгаа. Энд Гадаад харилцааны яам жаахан үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй байгаа болов уу гээд би өөрөө тэгж бодож байгаа. Биднийг 100 хувь хангадаг Оросын Холбооны Улс

өөрөө газрын тосны бүтээгдэхүүнгүй болж байна. Бүс нутаг биш энэ дэлхийн асуудал болчхоод байна шүү дээ. Газрын тосны бүтээгдэхүүн тасалдвал яах билээ эмх замбараагүй асуудал бий болно, цахилгаан станцуудын энэ нүүрс, түүхий эдийг жинхэнэ хөдөлгөдөг дизель түлшний асуудал 2 сарын дараа өвлийн дизель түлш бас асуудалд орохоор эрсдэлтэй байгаад байгаа юм. Тэгэхээр хаа хаанаа бид их ухаантай ажиллахгүй бол ер нь асуудал хүндрэхээр байна.

Биднийг 100 хувь хангадаг Оросын Холбооны Улс өөрсдөд нь газрын тосны бүтээгдэхүүн байхгүй байна шүү дээ. Алслагдсан газруудад байхгүй мэдээлэл авч байгаа. Тэгэхээр бид нар нөөцөө бүрдүүлэх ажил дээр орохгүй бол ер нь хэцүү.

Жишээлэхэд Онцгой байдлын газар та нөөцөө бүрдүүлэх саналаа өгсөн үү? Бүх саваа дүүргэх ёстой шүү дээ. Танайх тодорхой сав суулгатай. Батлан хамгаалах яам нь ч гэсэн сав суулгатай. Бүх саваа дүүргэх хэрэгтэй. Одоо ингээд аялал жуулчлал хэрэглээ жаахан багассан. Тайвширч ерөөсөө болохгүй. 2027 онд бид яах юм бэ? 2024 онд анх сонгож ирчхээд би 25, 26 онд яах юм бэ гээд газрын тосны бүтээгдэхүүнийг яах юм бэ гээд хэлж байсан шүү дээ. Бид урьдчилж арга хэмжээ авахгүй бол асар их эрсдэлд орчихсон. Эрчим хүчний салбар энэ газрын тосны бүтээгдэхүүн. Дамдинням сайд бол чадлаараа ажлаа хийж байгаа. Сүүлдээ дийлэхээ болилоо. Гадаад харилцааны яам, бусад яамнууд.../минут дуусав./

Э.Болормаа: Гишүүд үг хэлж дууслаа.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо эрхлэх асуудлын хүрээнд Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж дууслаа.

Хэлэлцүүлэг хийсэн талаарх танилцуулгаа Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлнэ.

Хэлэлцэх асуудал дууссан тул өнөөдрийн Байнгын хорооны хуралдаан өндөрлөснийг мэдэгдье. Гишүүддээ баярлалаа.

12.22 цаг

*ДУУНЫ БИЧЛЭГЭЭС ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ
ТЭМДЭГЛЭЛ БУУЛГАЖ ХЯНАСАН: ШИНЖЭЭЧ*

Д.ОТГОНДЭЛГЭР

